

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Eva Linda Stöckl

**Sudetoněmecký tisk vycházející v Bavorsku
v letech 1945 až 1955**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Eva Linda Stöckl**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

Stöckl, Eva Linda. *Sudetoněmecký tisk vycházející v Bavorsku v letech 1945 až 1955*. Praha, 2012. 64 s. Bakalářské práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá sudetoněmeckým tiskem vycházejícím v Bavorsku v letech 1945 až 1955, tj. po odsunu sudetských Němců z Československé republiky. V první části práce je analyzováno období od roku 1945 až do 7. 9. 1949. Zde se práce zabývá ustavováním německého tisku po roce 1945 v americké zóně. Hlavní důraz je kladen na problematiku sudetoněmeckých spolků v Bavorsku, na vznik sudetoněmeckého tisku v Bavorsku a následně je tento tisk analyzován. Druhá část práce se věnuje období od vzniku SRN (7. 9. 1949). Seznamuje nás nejen se vznikem SRN a s jeho důsledky pro sudetoněmecký tisk, ale i s nově vzniklým tiskovým zákonem a jeho přínosem pro svobodu slova. I zde nalezneme analýzu nejdůležitějšího titulu sudetských Němců té doby – Sudetendeutsche Zeitung.

Kromě analýzy situace v oblasti tiskových médií v daných obdobích práce přináší i historický kontext včetně popisu doby před rokem 1945, který byl podstatný pro vývoj poválečných česko – německých vztahů, pro vývoj specifického sudetoněmeckého tisku a pro pochopení situace sudetských Němců po jejich odsunu z historického území Českých zemí.

Abstract

The bachelor thesis deals with the topic of Sudete German press published in Bavaria from 1945 to 1955, it means directly after the displacement of Sudete German from Czechoslovakia. The first part of the work analyses the period from 1945 to 7th September 1949 with the focus on the first establishment of German press in the American zone. The main emphasis is laid on the issues of Sudete German clubs in Bavaria and on the origins of Sudete German press which is further analysed.

The second part starts with the establishment of the West German Federal Republic (7th September 1949) and its consequences for the Sudete German press. It also presents the new press law and its contribution to the development of freedom of speech. This part also analyses the most important press titles of the period.

Apart from the analyses of the printing press titles in the mentioned periods, the thesis deals with their historical contexts including the course of events before 1945. It is very important to understand these events to be able to grasp further development of Czech – German relationship after the war, development of unique Sudete German press and the situation of Sudete German after the dislocation from their historical areas in Czech countries.

Klíčová slova

sudetoněmecký tisk, sudetoněmecké spolky, americká zóna, kontrola tisku, SRN, Německý tiskový zákon

Keywords

Sudete German press, Sudete clubs, American zone, press censorship, the West German Federal Republic, German press law

Rozsah práce: 83 438 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 5. 2012

Eva Linda Stöckl

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří přispěli ke vzniku této práce.

Nejdříve jmenuji Doc. PhDr. Barbaru Köpplovou, Csc., která mi pomohla nejen svými radami, ale především osobním i profesionálním přístupem. Dokázala mě nakazit svým neskutečným entuziasmem a pracovním nasazením. Její otázky a poznámky k mé práci ve mně probudily ještě větší zvědavost a zanícení.

Další poděkování bych ráda vyslovila panu Walteru Piverkovi. Svým odhodláním nevzdávat se mě motivoval k práci, ačkoliv jsem měla zpočátku velice málo materiálu. Díky jeho osobním kontaktům jsem získala daleko větší množství informací, než jsem očekávala. Byl mi oporou, i když procházel těžkým životním obdobím. Za jeho pomoc mu velice děkuji.

Další poděkování patří také panu Demattiovi z Bayerisches Hauptstaatsarchiv z Mnichova, který mi ochotně připravil archiválie a pomohl mi zorientovat se v sudetoněmecké otázce.

Dalším z mnoha, kterým bych ráda poděkovala za trpělivost a podporu, jsou můj manžel Leo a syn Nicolas.

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Stöckl Eva Linda	Razítko podatelny: <table border="1"><tr><td colspan="2">Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td>- 4 -02- 2011 -1-</td></tr><tr><td>Čj: 1386</td><td>Příloh: Skartovací heslo:</td></tr><tr><td>Přiděleno:</td><td></td></tr></table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	- 4 -02- 2011 -1-	Čj: 1386	Příloh: Skartovací heslo:	Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		- 4 -02- 2011 -1-							
Čj: 1386		Příloh: Skartovací heslo:							
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2009									
E-mail diplomantky/diplomanta: stoeckl.evalinda@gmail.com									
Studijní obor/typ studia: Mediální studia, Bakalářské kombinované studium									
Předpokládaný název práce v češtině: Sudetoněmecký tisk vycházející v Bavorsku v letech 1945 až 1955.									
Předpokládaný název práce v angličtině: Sudeten German press, in Bavaria in the period from 1945 to 1955									
Předpokládaný termín dokončení ZS 2012									
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Cílem práce je ukázat, jaké byly začátky sudetoněmeckého krajanského tisku v Bavorsku. Ráda bych systematicky rozdělila tento tisk, a rozebrala jej po stránce zaměření, obsahu, rozsahu atd. Budu se snažit objasnit ustavování německého tisku a zabývat se i pozdějším tiskovým zákonem. V práci se budu zabývat následujícími otázkami: <ul style="list-style-type: none">- Jakým způsobem si předávali sudetští Němci informace v prvních letech po válce?- S jakými překážkami se musel tisk sudetských Němců zpočátku potýkat?- S jakými spolky byl tento tisk spjatý? A kdo ho financoval?- Co bylo jeho hlavním obsahem (praktické informace, politika, denacifikace a pod.)- Jakým způsobem se německý tisk po roce 1945?- Co znamenala kontrola tisku ze strany spojenců?- Jaký vliv měl vznik SRN na tisk sudetských Němců a co se v něm po roce 1949 změnilo?									
Předpokládaná struktura práce <ol style="list-style-type: none">1. Úvod do problematiky – sudetští Němci po roce 19452. Ustavování německého tisku po roce 19453. Sudetoněmecký tisk od odsunu do 7. 9. 1949<ol style="list-style-type: none">3.1 Vznik sudetoněmeckých krajanských spolků v Bavorsku3.2 Vznik tisku sudetských Němců v Bavorsku<ol style="list-style-type: none">3.2.1 Podmínky pro vydávání tisku, povinné výtisky3.2.2 Vydavatelé a financování sudetoněmeckého tisku3.2.3 Redaktoři3.2.4 Distribuce3.3 Obsahová analýza krajanského sudetoněmeckého tisku vycházejícího v Bavorsku4. Vznik SRN, přijetí Tiskového zákona a jeho přínos pro svobodu slova5. Sudetoněmecký tisk po 7. 9. 1949 do roku 19556. Závěr									
Vymezení zpracovávaného materiálu: Periodika : např. Adalbert-Stifter-Almanach (1949 – 1955), Ascher Rundbrief (1948 – 1955), Aussiger Bote (1948-1955), Egerer Zeitung (1950 – 1955), Sudetenland – Heimatland (1948, od r. 1949 Der Sudetendeutsche), Sudetendeutsche Zeitung (1951 – 1955), Heimatbote (1946 – 1950) Žurnalisté: např. Walter Brand, Walter Eibich, Artur Zechel, Lothar Foltinek, Walter Becher, Benno									

Tinse, Walter Wannemacher, Franz Gaksch, Viktor Aschenbrenner, Karl Jungschaffer, Reinhard Pozorny

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Obsahová analýza tisku, vyhledávání materiálů a informací v archívu a v odborné literatuře

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

1. HRUŠKA, Emil, *Sudetoněmecké kapitoly*, Praha: BMSS-START, 2008. 270 s., ISBN: 978-80-86140-49-0
Původ a význam pojmů „sudetský“, „sudetský Němec“ a „Sudety“, s.5 - 15 (citace použijí ve své práci v kapitole: Úvod do problematiky)
Sudetoněmecký tisk před válkou a po válce, s. 179 – 196 (citace použijí ve své práci v kapitole: Vznik tisku sudetských Němců v Bavorsku)
2. WILKE, Jürgen, *Mediengeschichte der Bundesrepublik Deutschland*, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1999. 849 s., ISBN 3-89331-368-0
Kompaktní přehled historie médií v Německu od roku 1945 po současnost. Studie obsahuje jak informace o struktuře a organizaci německého tisku a rozhlasu, ale i o mediálních zákonech, zpravodajských agenturách, reklamě a dalších tématech.
3. CHMIELEWSKI, Horst, *Bestandsverzeichnis der deutschen Heimatvertriebenenpresse*, München: Saur Verlag KG, 1982. 284 s., ISBN 3-598-10386-7
Ucelený přehled o tištěných médiích vydávaných od roku 1945 sudetskými Němci v Německu. Periodika jsou přehledně řazena podle tzv. domovských krajů, s. 171 – 235 (Přehled využijí pro zmapování sudetoněmeckého tisku, který vycházel v Bavorsku v letech 1945 až 1949 a v dalším období 1949 až 1955).
4. KUČERA, Jaroslav, *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva: Problémy jejich přesného vyčíslení*, 1. vyd., Praha: Federální ministerstvo zahraničních věcí, 1992. 52 s., ISBN 80-900706-0-4
I v současné době uvádějí dostupné prameny rozdílné údaje o počtu vysídlených sudetských Němců. Kniha pojednává o problémech spojených s tímto přesným vyčíslením (vhodné do Úvodu do problematiky)
6. STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*, Susa, 2010. 1.vyd., 376 s., ISBN 978-80-86057-66-8
Historie sudetských Němců do roku 1945 (využití v kapitole Úvod do problematiky)
7. PEŠEK, Jiří, TŮMA, Oldřich, KITTEL, Manfred, MÖLLER, Horst, *Německé menšiny v právních normách 1938-1948*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. 601 s., ISBN: 80-7285-076-8
Německy mluvící menšiny po druhé světové válce, Československé zákonodárství ve vztahu k Německu a osobám německé národnosti v letech 1940 – 1948, s. 8 – 235. Denacifikační politika Spojenců v Německu jako model? s. 347 – 370

Další zdroje :

1. Bayerische Staatsbibliothek, Ludwigstr. 16, Mnichov – knihovna a archív (zde je možné vyhledat podmínky pro udělování licencí, informace k distribuci sudetoněmeckého tisku a také samotná periodika)
2. Collegium Carolinum, Hochstr. 8, Mnichov – Sudetendeutsches Archiv, knihovna (zde jsou k dispozici listy sudetských Němců)

Diplomové práce k tématu
Datum / Podpis studenta/ky 31.1.2011, <i>Plöckl Eva Linda</i>

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na UK FSV vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga	<i>Barbara Křížková</i> Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU KOPIÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE.
<u>TEZE DOPORUČENÉ PEDAGOGEM/PEDAGOŽKOU BUDE VEDENÍ IKSŽ POUZE BRÁT NA VĚDOMÍ, TEZE PODÁVANÉ STUDENTEM SAMOSTATNĚ BUDE PROJEDNÁVAT.</u>

Obsah

ÚVOD	2
1. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI	5
1.1. Do vlády Habsburků	5
1.2. Pod vládou Habsburků	6
1.3. Vztahy českých, moravských a slezských Němců a Čechů po vzniku Československé republiky.....	7
1.4. Období první republiky.....	8
1.4.1. Sudetoněmecký tisk do „Mnichova“	10
1.5. Od Mnichova do konce 2. světové války	13
1.5.1. Sudetoněmecký tisk od „Mnichova“ do konce Druhé světové války.....	13
1.6. Situace sudetských Němců po 2. světové válce v Československu.....	14
1.7. Situace sudetských Němců po odsunu v Německu.....	16
1.8. Pod vlivem vítězných mocností.....	16
1.8.1. Vznik krajských spolků.....	19
2. SUDETONĚMECKÝ TISK OD ODSUNU DO 7. 9. 1949	21
2.1. Vydavatelé a financování.....	21
2.2. Redaktoři.....	24
2.3. Distribuce a získávání informací	25
3. PŘEHLED BAVORSKÉHO TRHU SE SUDETONĚMECKÝM TISKEM	26
3.1. Domovský tisk (Heimatpresse).....	28
3.2. Sudetoněmecký tisk spojený s organizacemi a politickými stranami.....	31
4. PŘEHLED VYBRANÝCH TITULŮ VZNIKLÝCH PŘED 7. 9. 1949	32
4.1. „Braunauer Rundbrief“	32
4.2. „Sudetenland-Heimatland“	34
4.3. „Der Sudetendeutsche“	36
4.4. Egerland – Heimatland	38
4.5. Aussiger Bote.....	39
4.6. Der Volksbote	40
5. VZNIK SRN A JEHO DŮSLEDKY PRO TISK	41
5.1. Přijetí tiskového zákona a jeho přínos pro svobodu slova	41
5.2. Sudetoněmecký tisk po 7. 9. 1949 do roku 1955.....	41
5.3. Nejvýznamnější titul sudetských Němců vzniklý po 7. 9. 1949 - Sudetendeutsche Zeitung ..	42
ZÁVĚR	44
SUMMARY	45
POUŽITÁ LITERATURA	47
SEZNAM PŘÍLOH	FEHLER! TEXTMARKE NICHT DEFINIERT.
PŘÍLOHY	FEHLER! TEXTMARKE NICHT DEFINIERT.

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma „Sudetoněmecký tisk vycházející v Bavorsku v letech 1945 až 1955“. Důvodem mého výběru byl především zájem o německá média a skutečnost, že se jedná o zajímavou a dosud málo probádanou oblast. Zajímalo mě i kontroverzní a stále na obou stranách – české i německé - zpolitizované téma odsunu sudetských Němců z našeho území. Toto téma bylo na české straně dlouho tabuizováno a na německé straně politizováno. I samotná odborná historická veřejnost k této kapitole našich dějin přistupuje rozporuplně. Avšak ani odsun sudetských Němců ani jeho důvod nejsou hlavním předmětem mé práce. Přesto s mým tématem velice souvisejí, neboť se jako historické události odrážely v dobovém tisku.

Výhodou při zpracovávání tématu mi byla znalost německého jazyka a možnost častých návštěv bavorských archívů a knihoven v Mnichově, jako např. Bayerisches Hauptstaatsarchiv v Mnichově, Bayerische Staatsbibliothek, Collegium Carolinum, Sudetendeutsches Institut, Sudetendeutsches Archiv nebo Institut für Zeitgeschichte. V úvodní části práce přibližuji nejdůležitější okamžiky ve společném soužití Čechoslováků a Němců na historickém území českých zemí. Všímám si, jak historie obou národů ovlivnila vzájemné vztahy. Osmisetleté soužití Čechoslováků a sudetských Němců ukončila až 2. světová válka a následný poválečný odsun sudetských Němců z Československé republiky. Co se ovšem nedalo tak snadno ukončit, jsou historické tradice, zvyklosti, sociální struktury a umění. Tyto hodnoty jsou dodnes oboustranně ovlivněny.

Dále se zabývám ustavováním německého tisku po roce 1945, a to v americké zóně, do které Bavorsko spadalo, a tudíž se jej týkala veškerá nařízení a zákony této zóny např. licencování periodik. Vycházím především z velmi dobré studie Handbuch der Presse der Heimatvertriebenen od Karla Kurtha z roku 1952. Věnuji se příchodu sudetských Němců do Bavorska a jejich začátkům v novém domově. Bavorsko totiž přijalo největší část odsunutých sudetských Němců. Konzervativní Bavoři na ně pohlíželi většinou nepřátelsky, což bylo způsobeno složitou situací po válce a problémy se zásobováním válkou zničeného Německa. K tomu museli Bavoři přijmout do svých obydlí sudetské Němce a jiné „nové obyvatele“. Ovšem i sudetští Němci, kteří pocházeli z průmyslových oblastí, si hůře zvykali na zemědělské Bavorsko. „*Pro oblasti Šlesvicko – Holštýnsko, Dolní Sasko, Hesensko a Bavorsko, s jejich slabou*

*převážně agrární hospodářskou strukturou, hrozila přes náhlé přelidnění katastrofa.*¹ Zajímám se o to, jakou roli sehrál v jejich „nových životech“ sudetoněmecký tisk, kdy vznikal, jak byl tištěn, distribuován a financován. Mezi sudetoněmecký tisk, který zkoumám, zahrnuji veškeré tiskoviny, které vycházejí pravidelně v Bavorsku, maximálně ovšem jedenkrát ročně, jsou zaměřeny na čtenářskou skupinu sudetských Němců a pravidelně se věnují sudetoněmecké problematice.

Velkým obratem nejen pro sudetské Němce, ale i pro celé Německo, byl vznik SRN 7. 9. 1949. Proto se ve své bakalářské práci věnuji i této historické události a jejím důsledkům pro tisk, zejména pak přijetí Tiskového zákona a jeho přínosu ke svobodě slova. Na pozadí této události popisuji a vysvětluji změny odehrávající se ve struktuře sudetoněmeckého tisku po vzniku SRN. Pro tuto část vycházím kromě materiálů z již zmíněných archivů také z Národního archivu v Praze a z publikací českých autorů jako např. Emila Hrušky, Jana Křena, Tomáše Staňka či německých autorů jako např. Ferdinanda Seibta, Harolda Hurwitze. Snažím se o výběr nepředpojaté literatury k danému tématu.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak intenzivní byla mediální komunikace sudetských Němců v Bavorsku po jejich odsunu z Československa a jaký měla charakter. Jaká periodika byla sudetskými Němci vydávána? Byly to listy regionálního charakteru podle míst, ze kterých byli sudetští Němci odsunuti nebo se jednalo i o tituly určené pro sudetské Němce jako celek, listy politických stran nebo zaměřené na věřící, popř. zájmové spolky? K dosažení tohoto cíle jsem zvolila kombinaci studia relevantní literatury a archivních materiálů doplněných o přímé osobní rozhovory se zástupci sudetských Němců. Sleduji i některé kvantitativní ukazatele, jako je počet sudetoněmeckých periodik vycházejících v Bavorsku, jejich náklad (tištěný náklad jednotlivých periodik, popř. prodaný náklad), rozsah a periodicita (deník, týdeník, měsíčník, ročenka). K sedmi vybraným titulům přináším podrobnější informace, např. o vydavateli, o zákulisních problémech, cituji z těchto listů atd.

Od tezí jsem se odchýlila drobně v úvodu této práce. Pokud bych se věnovala problematice sudetských Němců pouze od roku 1945 a nepřihlédla tak k celkovým historickým souvislostem, byla by tato práce vytržena z kontextu dějin a neumožnila by

¹ GAIGA, Hans Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landsmannschaften*. 1. vyd. Berlin: Duncker und Humblot, 1973. s. 15. ISBN 3-428-02848-1. *„Für die Gebiete Schleswig – Holstein, Niedersachsen, Hessen und Bayern mit ihrer schwachen, überwiegend agrarischen Wirtschaftsstruktur drohte durch die plötzliche Überbevölkerung eine Katastrophe, bei der naturgemäss die Eingewanderten gegenüber den Eingesessenen die bittereren Folgen zu tragen gehabt hätten.“*

čtenáři nejen pochopení vztahu sudetských Němců a Čechů, ale především vztahu sudetských Němců k historickému českému území, který je tolik zdůrazňován v sudetoněmeckých listech. Rovněž při psaní tezí nebylo možné odhadnout jak časovou, tak i rozsahovou náročnost této práce. Ačkoliv jsem se snažila tezí pevně držet, neměla jsem již možnost věnovat se obsahové analýze krajanského sudetoněmeckého tisku vycházejícího v Bavorsku, což bylo způsobené i tím, že nebylo snadné nahlédnout do sudetoněmeckých listů. Tyto tiskoviny nejsou nikde centrálně skladovány (lepší situace je až od roku 1952), protože v počátku nepodléhaly tyto listy povinnosti zaslání výtisků k archivování. Při zpracování bakalářské práce jsem dospěla, i po konzultaci s vedoucí práce, k přesvědčení, že se jedná o tak významné a dosud nezpracované téma, že v něm budu pokračovat v práci diplomové. V mezidobí se budu snažit zajistit si přístup k nejdůležitějším titulům sudetoněmeckého tisku vydávaného v letech 1945 až 1955.

1. Historické souvislosti

1.1. Do vlády Habsburků

Česká historie je již po staletí úzce spjata s historií německy mluvících národů. Již za sjednocením malých slovanských kmenů (asi mezi lety 623 a 660) stál franský kupec Sámó. Samostatnost českých zemí byla po staletí velice závislá na politických a mocenských ambicích Němců, a to těch, kteří žili za hranicemi, i těch, kteří žili na našem historickém území. Dokonce i česká církev byla v 10. století spravována z Řezna německým biskupem.

„*Praha se ve druhé polovině 10. století změnila v klíčový obchodní uzel...*“² a přilákala cizince (včetně Němců), kteří sem přicházeli za obchodem. Další příchod Němců zaznamenáváme ve 12. století, kdy přijali pozvání přemyslovských knížat a králů. Záměrem tohoto pozvání bylo, aby Němci osídlovali téměř prázdné české a moravské pohraničí a kultivovali je. Jejich příchodem se zvýšil počet obyvatel v českých zemích a tím i příjem do knížecí pokladny. Kníže Soběslav II. přiznal kolem roku 1175 v Praze právní výsadu německým kupcům v Listu svobody pro pražské Němce. Ovšem věta: „*Vězte, že Němci jsou svobodní lidé*“³, jež se objevila v tomto Listu svobody, zavdala příčinu nejednomu nepřiměřenému přeceňování a v pozdějších letech byla i často využívána k politizování. „*Ve skutečnosti to bylo právo pohostinské, kterému se zde Němcům dostalo.*“⁴ „*Němci českomoravští, zvaní později sudetští, se od kolonizace ve 13. stol. na 700 let stávají neodlučitelnou součástí života českých zemí.*“⁵ „*...české země se od 13. století mění v jakýsi slovanský klín, vysunutý daleko do německé sféry....*“⁶

Ve 14. a 15. století řídili Lucemburkové (původem ze západu Německa) jako němečtí králové celou Svatou říši Římskou z Prahy. Na konci 15. století „*vycházejí nejstarší české noviny, které jsou psané. Jsou to t. zv. Jindřichohradecké noviny z r. 1495, podávající přehled politických událostí se stanoviska císařského dvoru v r. 1495.*“⁷

2 SOMMER, P., D. TŘEŠTÍK a J. ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování Českého státu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 2009. s. 497. ISBN 978-80-7106-352-0.

3 HEINZ, K. *Sudetští Němci: etnická skupina v srdci Evropy*. 1. vyd. Mnichov: Sudet. Rada, 1994. s. 6.

4 SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 69. ISBN 80-200-0577-3.

5 KŘEN, Jan. *Historické proměny češství*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1992. s. 21. ISBN 80-7066-639-0.

6 KŘEN, Jan. *Historické proměny češství*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1992. s. 36. ISBN 80-7066-639-0.

7 PRAŽÁK, Albert, prof. dra a Mil. NOVOTNÝ, dra. *Československá vlastivěda*. 7. vyd. Praha: Sfinx, 1933. s. 391.

K dalšímu velkému stěhování národů směrem na východ dochází v 16. století, a to za půdou. Do českých zemí přicházejí z Německa sedláci, horníci a řemeslníci.

1.2. Pod vládou Habsburků

Roku 1526 se české země dostaly pod vládu španělsko-německého rodu Habsburků, a to až do roku 1918. Od počátku vlády Habsburků byl český národ potlačován. Výrazně se tato tendence „poněmčování“ projevuje po Bitvě na Bílé hoře. „Z někdejšího rozvitého státního národa se Češi stali národem plebejským, sestávajícím více méně jen z nejnižších vrstev venkova a měst a z tenké vrstvy inteligence, hlavně kněžské.“⁸ Postupně zanikal i český jazyk. Po otřesu, kterým pro český národ byla Bitva na Bílé hoře v roce 1620, se začíná až na začátku 18. století velice pomalu probouzet národní uvědomění. V době vlády otce Marie Terezie Karla VI. vychází (4. 2. 1719) první číslo prvních českých periodických novin známých pod názvem „Pražské poštovské noviny“.⁹ V 18. století zahájila Marie Terezie dlouhou reformní epochu. V reformním úsilí Marie Terezie pokračoval i její syn Josef II., který ale nařídil němčinu jako úřední jazyk. „Všeobecnou platnost německého úředního jazyka nařídil tento císař v zájmu centralismu. Němčina byla od roku 1787 předpokladem každého vyššího školního vzdělání.“¹⁰ Nicméně v této době se na území Rakouska-Uherska začalo vytvářet české měšťanstvo, a to především ve správě a v armádě. V době vlády Josefa II. v roce 1787 vydal V. M. Kramerius první moderní český slovník.¹¹ O dva roky později 4. 7. 1789 vydal tento pražský nakladatel „Krameriusovy c. k. poštovské noviny“. V Čechách narůstá národní uvědomění a budují si i vlastní historické povědomí.

Na počátku 19. století se začíná projevovat český nacionalismus výrazněji – přichází období národního obrození. V roce 1848 odmítl František Palacký účast ve volbách do frankfurtského parlamentu, čímž jednoznačně demonstroval, že je zastáncem těsného německo-českého soužití. Požadoval pro český národ v rámci habsburské monarchie důkladnou federalistickou přestavbu Rakousko-Uherské monarchie a důstojnější postavení Čechů žijících na jejím území. Čeští buditelé si v této

8 KŘEN, Jan. *Historické proměny češtiny*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1992. s. 51. ISBN 80-7066-639-0.

9 BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 157. ISBN 978-80-247-3028-8. „... noviny vycházely vždy v úterý a v sobotu s dlouhým názvem: *Outernj pražské poštovské noviny (Auternj Pražské Posstovské Nowiny) z rozličných zemí a krajin přicházející, s obzvláštním Jeho císařské a královské milosti nadáním obdarované nebo Sobotnj pražské poštovské noviny (Sobotnj Pražské Posstovské Nowiny) z rozličných zemí a krajin přicházející...*“

10 SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 185. ISBN 80-200-0577-3.

11 SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 192. ISBN 80-200-0577-3.

době realisticky uvědomovali, že pro existenci malých národů je forma Rakouska-Uherska nejlepší ochranou, o čemž svědčí i výrok Františka Palackého: „...*kdyby státu rakouského nebylo již od dávna, musili bychom v interessu Evropy, ba humanity samé, přičinili se nejdříve, aby se utvořil.*“¹² Tento politický cíl byl znát u českých liberálů až do 1. světové války.¹³

Značný nárůst nacionalismu, a tím i odluka mezi Čechy a Němci se začíná postupně projevovat od 80. let 19. století. V 90. letech 19. století se Češi stávají díky industrializaci nejprůmyslovějším národem mezi Slovany a začínají se ve všech oblastech vyrovnávat rakouským Němcům.

Po vypuknutí 1. světové války zaniká v české společnosti myšlenka na přeměnu Rakouska. „*Němci v Čechách a na Moravě se během války velmi vehementně zasazovali o monarchii, v představě vlastního vedoucího postavení v ní a zároveň s nadějí, že ve vítězné habsburské říši si svou převahu účinně zajistí.*“¹⁴ Oproti tomu Češi byli rozčarováni spojenectvím Rakousko-Uherské monarchie s Německem. Žádali přeměnu Rakouska-Uherska ve spolkový stát, což nakonec potvrdil rakouský císař Karel I. (17. 10. 1918) v císařském manifestu. To však bylo příliš pozdě.

1.3. Vztahy českých, moravských a slezských Němců a Čechů po vzniku Československé republiky

Na základě Prohlášení o nezávislosti ve Washingtonu byl 28. 10. 1918 zřízen samostatný stát Československo ve svých historicko - strategických hranicích. „*Od počátku mělo Československo zhruba polovinu svých hranic společných s Německou říší.*“¹⁵ Nacházelo se zde obyvatelstvo nejen české, slezské, moravské, slovenské a rusínské národnosti, ale i početné obyvatelstvo maďarské a především německé. „*Podle sčítání lidu k 1. prosinci 1930 žilo v celé ČR 14 729 536 obyvatel s československou státní příslušností, z toho bylo 3 231 688 osob (tj. 21,9 %) německé národnosti.*“¹⁶ Vznikem Československa se výrazně změnilo postavení českých, moravských a

12 KŘEŇ, J. *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780-1918*. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 102. ISBN 80-200-0337-1.

13 BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 157. ISBN 978-80-247-3028-8. „*Jedním ze stoupců liberalismu byl i Karel Havlíček, který se v Národních novinách 30. 8. 1848 vyjádřil v podobném duchu jako František Palacký: „My, rakouští Slovani, máme největší potřebu a užitek z toho, když se Rakousko pohromadě udrží, poněvadž se tak i my Slované pohromadě udržíme: přičinme se tedy o to celou silou svou!“*“

14 SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 242. ISBN 80-200-0577-3.

15 SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 218. ISBN 80-200-0577-3.

16 STANĚK, Tomáš a Adrian von ARBURG. *Češi a Němci do roku 1945: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2010. s. 31. ISBN 978-80-86057-66-8.

slezských Němců a stala se z nich menšina, i když nejpočetnější. V době Rakouska-Uherska netrpěli pocitem menšiny, naopak požívali rovnoprávného postavení. Proto vznik Československé republiky v dané formě odmítali a nikdy se s ní neztotožnili.

Československá republika byla založena na základě práva sebeurčení národů. Čeští, moravští a slezští Němci požadovali na stejném základě svůj vlastní vývoj. „*Jenže si kladli požadavky jako vítězové, a přitom byli počítáni mezi poražené.*“¹⁷

Česká reprezentace přislíbila vybudování státu podle švýcarského vzoru. Nakonec zvítězila česká nacionální hlediska, a tak se tato vize neuskutečnila. Hlavním důvodem byla obava, že by národní autonomie menšin mohla přispět k odtržení Sudet. Čeští, moravští a slezští Němci vyhlásili na konci roku 1918 čtyři provincie: „*...jednalo se o tzv. Deutschböhmen se sídlem v Liberci, Sudetenland se sídlem v Opavě, Böhmerwaldgau se sídlem v Prachaticích a Deutschsüdmähren se správním centrem ve Znojmě, jejichž představitelé požadovali připojení k nově vzniklému státu Německé Rakousko (Deutsch-Österreich) a v jeho rámci pak k Německé říši.*“¹⁸ S tímto cílem uspořádali generální stávkou 4. 3. 1919, při které bylo českým vojskem zabito 54 českých, moravských a slezských Němců a více než stovka byla zraněna. Tím se vztahy českých, moravských a slezských Němců a Čechů výrazně zhoršily. V tomto období se pro Němce žijící na území Československa začíná používat označení „*sudetští Němci*“¹⁹.

1.4. Období první republiky

V prvních letech Československé republiky propukaly v parlamentu emoce, které nebyly zápolením věcným, ale především nacionálním. „*...podle národnostního klíče ještě z rakouských časů měli Němci ve státní byrokracii mnohem vyšší poměrný podíl než všechny ostatní národy. Československá vláda se pokoušela tento poměr*

17 SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 238 - 239. ISBN 80-200-0577-3.

18 STANĚK, Tomáš a Adrian von ARBURG. *Češi a Němci do roku 1945: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2010. s. 29. ISBN 978-80-86057-66-8.

19 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. s. 5-7. ISBN 978-80-86140-49-0. „Do začátku 20. století nebylo ještě označení sudetský Němec známo. Němci pobývající na českém území pro sebe používali názvu čeští Němci (Deutsch – Böhmen). V roce 1902 vzniklo nové souhrnné pojmenování pro české, moravské i slezské Němce - sudetští Němci. Autorem pojmu ‚sudetský Němec‘ byl svého času známý německý nacionalistický politik Franz Jesser, a to podle systému pohoří Krušných hor a Krkonoš, který byl v geologii a geografii nazýván ‚sudetský‘. Toto pojmenování mělo spíše politický charakter a do roku 1918 se téměř nepoužívalo. Teprve rozpad Rakousko-Uherské monarchie, vznik Československé republiky a s tím spojená ztráta hegemonního postavení přivedla militantní německé nacionalisty do situace, kdy zavedení souhrnného označení pro Němce žijící v českých zemích se z politických důvodů jevilo jako naléhavá nezbytnost.“

zvrátit masovým propouštěním, dílem bez udání důvodů, dílem na základě jazykových zkoušek způsobilosti, jež se týkaly celkem 33 000, tedy 48% německých úředníků.“²⁰

Vzhledem k tomu, že většina sudetských Němců nerozuměla a ani nemluvila česky, museli opustit své úřady a stali se nezaměstnanými. Čeští úředníci se stěhovali do oblastí, které byly dříve spravovány sudetskými Němci. Kromě jazykové reformy se sudetských Němců výrazně dotkla redukce německého školství, které mělo dlouhou tradici a kvalitu. Toto násilné počesťování vedlo především na konci 20. let 20. století, v období hospodářské krize, ze strany sudetských Němců k národní nevraživosti.

První řádné volby do parlamentu proběhly v ČSR 18. 4. 1920. Ze tří set poslaneckých křesel jich získali Němci 72. Přesto německé politické strany zůstávaly v opozici. Postupně a pomalu začínaly s českými stranami spolupracovat (např. Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei DSAP - Německá sociálnědemokratická strana dělnická), aby snadněji prosadily zájmy sudetských Němců. Ve 20. letech sepsala část sudetských Němců petice, které byly adresovány Společenství národů. Sudetští Němci dávali najevo značnou nevoli a nechuť vůči všemu českému. Neměli zájem na spolupráci a svůj negativistický postoj projevovali manifestačně především v politických kruzích. Němečtí poslanci se odmítali podílet na budování Československa, což vedlo k tomu, že Ústava přijatá 29. 2. 1920 byla vytvořena převážně Čechy.²¹

Pozemková reforma nebo změna hranic volebních okrsků zasáhla opět hlavně sudetské Němce. To přispělo k tomu, že se sudetští Němci začali více sdružovat v různých spolcích a radikalizovat. Hospodářská krize zapříčinila vysokou nezaměstnanost především v pohraničních průmyslových oblastech osídlených sudetskými Němci. Řada z nich začala dojíždět za prací do rozvíjejícího se Německa, odkud se vraceli s nacionalistickými ideály a jako agitátoři NSDAP (Die Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei - Národně socialistická německá dělnická strana). V této době vstupuje na scénu Konrad Henlein a nejdříve zakládá 1. 10. 1933 Sudetendeutsche Heimatfront (v roce 1935 přejmenovanou na Sudetendeutsche Partei - SdP - Sudetoněmeckou stranu).²² Ve volbách roku 1935 se tato strana stává druhou nejsilnější stranou po Republikánské straně zemědělského a

²⁰ SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 263. ISBN 80-200-0577-3.

²¹ KVAČEK, Robert. *České dějiny II*. 1. vyd. Úvaly: Albra, 2006. s. 113 - 115. ISBN 80-86490-19-X.

²² STANĚK, Tomáš a Adrian von ARBURG. *Češi a Němci do roku 1945: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2010. s.95 - 96. ISBN 978-80-86057-66-8.

malorolnického lidu (agrárnících). Vzhledem k tomu, že SdP nebyla přizvána k vytvoření vlády, začala vyhledávat podporu v zahraničí – v Anglii a především v Německu. Na začátku roku 1937 přišla česká vláda s návrhy na zlepšení situace v sudetoněmecké otázce, ale bylo již příliš pozdě. Konrad Henlein rozehrál svou vlastní hru se stupňujícími se požadavky na československou vládu a 19. 11. 1937 formuloval prohlášení, ve kterém označil situaci sudetských Němců v Československu za nevyhovující a jejich další spolupráci s Čechy označil jako nemožnou.²³ Československá vláda hledala podporu především ve Francii. Sudetoněmečtí radikálové vytvářeli cílené provokace a česká strana nedokázala účinně zasáhnout. V zahraničí tyto zásahy však působily tak, že jsou sudetští Němci jako menšina utlačováni. Anglie zaslala na Československé území lorda Runcimana, aby pokud možno obě strany usmířil. Bohužel všechny kroky, které česká strana provedla, byly nedostačující a Němci své nároky stupňovali. Celá tato situace vyvrcholila Mnichovskou dohodou dne 30. 9. 1938 mezi velmocemi Anglií, Francií, Německem a Itálií. Zde se rozhodlo o odtržení území obývaného sudetskými Němci od Československa, což mělo pro první republiku a její obyvatele zničující důsledky.

1.4.1. Sudetoněmecký tisk do „Mnichova“

Tak jako po každé výrazné změně ve státním uspořádání i po vzniku Československa začal nový vyvoj v mediální oblasti. *„Mediální scéna meziválečného Československa zaznamenala několik změn organizačních (včetně legislativních a spolkových), strukturních, technologických i obsahových.“*²⁴ Po vzniku Československé republiky vznikají nová periodika, ale rozvíjí se i tisk, který měl základy již v 19. století v období Rakouska-Uherska. Jedná se především o stranický tisk svázaný s politickými stranami. Zajímavostí jistě je, že při porovnání počtu československého a německého stranického tisku má ještě v roce 1930 převahu stranický tisk německý (viz. tabulka č. 1 – příloha č. 1).

Mezi německy psané deníky s tradicí z období Rakouska-Uherska patří například listy „Bohemia“²⁵ (1828 – 1938) a „Prager Tageblatt“ (1876 – 1939). Oba

23 KVAČEK, Robert. *České dějiny II.* 1. vyd. Úvaly: Albra, 2006. s. 128. ISBN 80-86490-19-X.

24 BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 157. ISBN 978-80-247-3028-8.

25 BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 157. ISBN 978-80-247-3028-8. *„Die Bohemia‘ - poprvé vyšel tento list 1. 1. 1828 v Praze ve vydavatelství ‚Prager Zeitung‘ jako kulturní časopis. Patřil mezi nejvýznamnější německy psané listy. Od roku 1932 se stal deníkem. ‚Nepatřil přímo žádné politické straně, měl však blízko k Německé demokratické straně svobodomyšlné.‘“*

listy přinášely informace z kultury a nebyly oficiálně propojeny se žádnou politickou stranou a ani vyloženě zaměřené na problematiku sudetských Němců. Přesto „Bohemia“ byla blízká Deutsche Demokratische Freiheitspartei (DDFP - Německá demokratická strana svobodomyslná).

Po vzniku Československé republiky se začíná z německy psaných listů profilovat skupina sudetoněmeckých periodik. „...*sudetoněmecký tisk je věrným obrazem sídelní situace a duševního stavu sudetského němectví... Příznačná je skutečnost, že vedle několika vůdčích deníků vládnou lokálně zabarvené územní noviny...*“²⁶ Část sudetoněmeckých listů navázala na tradiční německy píšící listy, ale začaly se více specializovat na sudetoněmeckou problematiku. Jednalo se např. i o výše zmiňovaný list „Bohemia“. Nově vznikaly lokální noviny, jejichž úkolem bylo vystupovat proti oficiální československé politice a proti pronikání české kultury do oblasti Sudet. „*Podle stavu z roku 1928 vycházelo v Čechách a na Moravě v období První Československé republiky celkem 175 sudetoněmeckých novin, z čehož bylo 61 deníků.*“²⁷ Nejvýrazněji se projevují již zmíněné stranické listy. Počty jejich tiskovin dokládá tabulka v příloze (tabulka č. 2 – příloha č. 2).

Pro Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei (DSAP - Německá sociálnědemokratická strana dělnická) byly hlavními listy pražský „Sozialdemokrat“, brněnská „Volkswille“ (1898 – 1938) a „Freiheit“. Deutsche Demokratische Freiheitspartei (DDFP - Německá demokratická strana svobodomyslná) spolupracovala s již zmiňovaným listem „Bohemia“. Deutsche Christlich – Soziale Volkspartei (Německá křesťansko – sociální strana lidová) využívala k prosazování svých myšlenek pražský list „Deutsche Presse“, Bund der Landwirte (Svaz zemědělců) se opíral o pražský list „Deutsche Landpost“, komunisté o liberecký „Vorwärts“. Nacionalistické myšlenky Deutsche national – sozialistische Arbeiterpartei (DNSAP – Německá nacionálně sociální strana dělnická) by jistě neuspěly bez ústeckého „Der Tag“ a Deutsche Nationalpartei (Německá nacionální strana) by se neprosadila bez pražského „Sudetendeutsche Tageszeitung“ a bez děčínského listu „Nordböhmisches Tagblatt“.²⁸

26 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. s. 180. ISBN 978-80-86140-49-0.

27 KURTH, Karl O., Prof. Dr. *Handbuch der Presse der Heimatvertriebenen*. 1. vyd. Kitzingen – Main: Holzner - Verlag, 1953. s. 154. „*Nach dem Stande von 1928 erschienen in Böhmen und Mähren zur Zeit der ersten tschechoslowakischen Republik insgesamt 175 von Sudetendeutschen herausgegebene Zeitungen, wovon 61 Tagesblätter waren.*“

28 KURTH, Karl O., Prof. Dr. *Handbuch der Presse der Heimatvertriebenen*. 1. vyd. Kitzingen – Main: Holzner - Verlag, 1953. s. 154 – 156.

V roce 1933 vznikla Sudetendeutsche Heimatfront²⁹ (Sudetoněmecká vlastenecká fronta), která si byla vědoma důležitosti tisku a jeho využití k propagandě. *„Vůbec prvním, stranickým listem, nově založeným po vzniku Sudetoněmecké vlastenecké fronty, byl týdeník, Rundschau‘. Ovšem nejednalo se přesně o list stranický: jeho vydavatelem byl totiž Henlein jako fyzická osoba a týdeník byl zdrojem jeho příjmu.“*³⁰ Tento týdeník vycházel v Aši od 1. ledna 1934. Poprvé s nákladem 29 000 výtisků, ovšem v roce 1938 již s nákladem přes 100 000. „Rundschau“ vycházel až do podzimu 1938, kdy zanikl. Hlavním tiskovým orgánem SdP byl však deník „Die Zeit“, který byl vydáván v Praze. Jeho šéfredaktorem byl Walter Brand³¹ a vydavatelem a nakladatelem do podzimu 1937 Rudolf Schicketanz (od podzimu 1937 byla vydavatelem Pressa GmbH). První číslo bylo v prodeji od 1. 10. 1935. „Die Zeit“ vycházel až do konce 2. světové války. Jeho poslední číslo bylo ze dne 6. 5. 1945. *„Počáteční náklad deníku Die Zeit činil 20 000 exemplářů: koncem roku 1937 to bylo 45 000 a od poloviny roku 1938 téměř 100 000 exemplářů.“*³²

Henleinovci se rozhodli využívat pro šíření svých názorů nejen své oficiální tiskové orgány, ale působili i na tzv. Heimatpresse (domovský list), ale i na velké deníky píšící německy (např. „Deutsche Zeitung“, „Bohemia“, „Sudetendeutsche Tagezeitung“, „Deutsche Landpost“ a „Aufbruch“). *„K nejvýznamnějším, domovským listům patřily počátkem 30. let tyto deníky: ‚Abwehr‘ (s nákladem 112 000 exemplářů), ‚Brüxer Zeitung‘ (17 000), ‚Gablonzer Tagblatt‘ (16 000), ‚Aussiger Tagblatt‘ (14 000), ‚Ascher Zeitung‘ (6 000) a karlovarské, ‚Deutsche Zeitung‘ (6 000).“*³³

Kromě sudetoněmeckých deníků vycházely i časopisy specializované na tuto problematiku. Např. „Agrarpolitische Monatshefte“, „Volk und Führung“, „Igel“, „Sudetendeutsche Selbstverwaltung“, „Sudetendeutsches Frauenblatt“, „Mannschaft im Kampf“.

29 KVAČEK, Robert. *České dějiny II.* 1. vyd. Úvaly: Albra, 2006. s. 128. ISBN 80-86490-19-X. - v dubnu 1935 přejmenována na Sudetendeutsche Partei (SdP – Sudetoněmecká strana).

30 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly.* 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 182. ISBN 978-80-86140-49-0. Walter Brand (1905 Zyrardov – 1980 Waldkraiburg) studoval ve Vídni u Othmara Spanna. Politik (NSDAP, SHF, SdP), člen Kamaradschaftsbund a SA. V roce 1935 založil deník „Die Zeit“ a stal se jeho šéfredaktorem. Byl autorem a spoluautorem všech základních programových dokumentů SHF a SdP. V dubnu 1936 se Brand stal vedoucím Henleinovy kanceláře v Aši. V září roku 1938 se stal Brand členem ozbrojeného Sudetoněmeckého dobrovolnického svazu Freikorps, kde působil jako zpravodajský důstojník. V červnu 1939 byl zatčen a v procesu vedeném proti vybraným členům KB na základě § 175 trestního zákoníku (homosexualita) odsouzen ke 14 měsícům vězení a poté byl vězněn v koncentračních táborech. Patřil k prvním a předním organizátorům poválečného sudetoněmeckého politického života v Německu. Byl spoluzakladatelem Witikobund a Sudetendeutschen Landsmannschaft.

31 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly.* 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 182. ISBN 978-80-86140-49-0.

32 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly.* 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 182. ISBN 978-80-86140-49-0.

33 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly.* 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 188. ISBN 978-80-86140-49-0.

1.5. Od Mnichova do konce 2. světové války

Společné soužití Čechů a Němců v jedné zemi ukončila 30. září 1938 Mnichovská dohoda (podepsaná čtyřmi evropskými velmocemi – Německem, Francií, Anglií a Itálií), kterou byla část československého území připojena k Německé říši, Slovensko získalo autonomii a Podkarpatská Rus novou samosprávu. Mnichov způsobil morální zlomenost českého národa. Nikdo si nedokázal před Mnichovem představit, že by Francie s Anglií český národ takto opustily, zradily. V lidech se za poslední dvě desetiletí nahromadila nenávist vůči všemu německému, a to ještě český národ netušil, jaká příkoří na něj v příštích letech čekají. V oblastech obývaných sudetskými Němci se objevovaly značné nepokoje. Čeští obyvatelé byli vystěhováni na české území, což se neobešlo bez násilností a ponižování ze strany sudetských Němců. Následně byly Sudety osídlovány Němci z Říše. Období od roku 1938 do roku 1945 bylo pro české obyvatelstvo velice komplikované, poznamenané útrapami války, příkořím i značnými ztrátami na životech. Česko-německé vztahy byly řešeny i v době 2. světové války na mezinárodní úrovni s výsledkem nového poválečného uspořádání Československé republiky bez obyvatelstva německé a maďarské národnosti. „*Nacismus téměř úplně vyhladil zdejší Židy a poválečná odvěta vedla k odsunu početné německé menšiny.*“³⁴

1.5.1. Sudetoněmecký tisk od „Mnichova“ do konce Druhé světové války

Následky Mnichovské dohody dopadly nejen na Československou republiku a její nové uspořádání, ale i na její tisk. Poklesl počet periodik, a to jak z důvodu jejich zákazu (např. komunistický tisk), tak i z důvodu nedostatku papíru. Do praxe vstoupila i nová cenzurní opatření, která zajišťovala Ústřední cenzurní komise.

Sudetoněmecký tisk se oddělil společně se Sudety, kde byla také většina tiskáren. Mohlo by se zdát, že Mnichovská dohoda a následné zřízení Protektorátu Čechy a Morava na sudetoněmecký tisk neměly velký dopad, ale opak byl pravdou. Již v roce 1938 se ruší (nebo přecházejí do ilegality) některá sudetoněmecká periodika, zvláště ta, která byla spojena s politickými stranami, a to s komunistickou („Vorwärts“) a sociálně demokratickou („Sozialdemokrat“, „Volkswille“, „Freiheit“). Na podzim roku 1938 zanikl i tiskový orgán SdP „Rundschau“. Listy, které se udržely i v období

³⁴ KRĚN, Jan. *Historické proměny češství*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1992. s. 82. ISBN 80-7066-639-0.

Druhé světové války, se většinou zcela přizpůsobily oficiální Goebelsově propagandě nebo byly nahrazeny novými tituly poplatnými době. Například „Aussiger Tagblatt“ skončil v roce 1941 a nahradila ho „Elbetalzeitung“, která vycházela pro okresy Ústí nad Labem a Litoměřice do podzimu 1944. Tyto noviny se již nedají označit jako sudetoněmecký tisk, protože větší část redakce tvořili novináři z „Říše“. Do konce války vycházely např. „Die Zeit“ (poslední číslo vyšlo 6. 5. 1945), „Brüxer Zeitung“ a „Egerer Zeitung“.

1.6. Situace sudetských Němců po 2. světové válce v Československu

Situace sudetských Němců po Druhé světové válce v Československu nebyla jednoduchá. Po osvobození se přestaly vydávat německé noviny. Německé tiskárny a vydavatelství se zavíraly nebo přecházely do českých rukou. Němci museli odevzdat cenné věci, a to včetně radiových přijímačů. Toto nařízení bylo přísně kontrolováno československými policisty a gardisty. *„Udělalí domovní prohlídku. Údajně hledali zakázané předměty, které se musely odevzdat jako např. fotoaparáty, dalekohledy, radiové přijímače, hudební nástroje nebo jiné věci.“*³⁵

Ti, kteří uměli česky, pochopili situaci a odsun očekávali. Většina sudetských Němců ovšem česky nerozuměla. O odsunu se dozvídali až několik hodin předem. *„Musíte do dvou hodin opustit dům. S sebou si můžete vzít boty, oblečení a potraviny. Vše ostatní zůstane tak, jak to je. Nyní to je československé vlastnictví.“*³⁶ Ti, kteří česky ani nerozuměli, byli odkázáni na informace, které obdrželi z okolí. *„Sousedova dcera ze stejného domu přišla se vzrušeným voláním: ‚Musíte pryč!‘“*³⁷ Často byli odtrženi od veškerého dění, od veškerých informací. *„Nerozuměli jsme česky. Byli jsme antifasisté. Vůbec jsme netušili, že se připravuje odsun Němců a ani ve snu by nás v té době nenapadlo, že by se týkal i nás.“*³⁸

35 Osobní archiv: Rozhovor s HS – Vzpomínky na odsun z Plané u Mariánských lázní na začátku roku 1946. Rozhovor byl uskutečněn v lednu 2011 v Rosenheimu. *„Sie machten Hausdurchsuchung. Sie fahndeten angeblich nach verbotenen Gegenständen wie Fotoapparaten, Ferngläsern, Radiogeräten, Musikinstrumenten oder anderen Dingen die man abgeben haben musste.“*

36 Osobní archiv: Rozhovor s RK – Vzpomínky na odsun z Duchcova na jaře 1946. Rozhovor byl uskutečněn v březnu 2012 v Mnichově. *„Sie müssen in zwei Stunden das Haus verlassen. Sie können Schuhe, Kleidung und Lebensmittel mitnehmen. Alles andere bleibt, wo es ist. Es ist jetzt tschechisches Staatseigentum.“*

37 Osobní archiv: Rozhovor s HS – Vzpomínky na odsun z Plané u Mariánských lázní na začátku roku 1946. Rozhovor byl uskutečněn v lednu 2011 v Rosenheimu. *„Die Nachbarstochter aus dem gleichen Haus kam entgegen mit dem aufgeregten Ruf: ‚Ihr müsstes fei fort!‘“*

38 Osobní archiv: Rozhovor s AS – Vzpomínky na odsun z Mariánských lázní. Rozhovor byl uskutečněn v červnu 2011 v Ulmu. *„Wir haben nicht tschechisch verstanden. Wir waren Antifaschisten. Wir hatten keine Ahnung, dass man Vertreibung der Deutschen vorbereitet. Wir konnten uns überhaupt nicht vorstellen, dass es uns betrifft.“*

Euforie vítězství spustila již v květnu 1945 tzv. divoký odsun sudetských Němců, který byl poznamenán i násilím z české strany. Po apelech vítězných mocností a jejich oficiálním formálním souhlasu na Postupimské konferenci byl odsun organizován. Přesto dále docházelo k případům násilí na Němcích a k paradoxu, že společně s fašisty byli odsunuti i antifašisté a němečtí židé, ale i většinové obyvatelstvo Sudet, které se na českém obyvatelstvu neprovinilo. (I když i zde zůstává otevřena otázka, zda i oni nenesou částečnou vinu na provedených krutostech, když mlčky přihlíželi.) V rámci „kolektivní viny“ byli i tito lidé odsunuti.

Odsuny a konfiskace majetku Němců nebyly na území Československé republiky prováděny bez právního důvodu, jak uvádí někteří zastánci sudetských Němců, ale na základě Dekretů prezidenta republiky (tzv. Benešovy dekrety).³⁹ Byl to konkrétně ústavní dekret z 2. 8. 1945 č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.⁴⁰ Na tento ústavní dekret úzce navazoval i dekret č. 108/1945 Sb. ze dne 25. 10. 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku. Nekonfiskoval se však pouze majetek fyzických osob, ale konfiskace se týkala též německého a maďarského majetku právnických osob, které se podílely na vedení války či sloužily nacistům, což prakticky vedlo ke konfiskaci veškerých tiskáren, vydavatelství novin, časopisů, tiskovin i vydavatelství knižních.⁴¹ Většina německého obyvatelstva obývala území Sudet, proto nejen na obyvatele této oblasti, ale i přímo na ni měl značný vliv i Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. z 21. 6. 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.⁴²

39 PEŠEK, Jiří, et al. *Německé menšiny v právních normách 1938 - 1948*. 1. vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. s. 120. ISBN 80-7285-076-8. „Příprava Dekretů prezidenta republiky společně s dalšími započala již v roce 1940, kdy vláda Velké Británie uznala exilovou československou prozatímní vládu. Dekrety prozatímní exilové vlády do roku 1944 byly hlavně zaměřeny na řešení problémů prozatímního státního zřízení a na chod prozatímní vlády ve Velké Británii a teprve v roce 1944 začaly práce na přípravě poválečného zákonodárství a na obnově ústavního, politického a hospodářského režimu ČR.“

40 PEŠEK, Jiří, et al. *Německé menšiny v právních normách 1938 - 1948*. 1. vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. s. 120. ISBN 80-7285-076-8. „Podle tohoto dekretu nejsou československými státními občany osoby německé nebo maďarské národnosti, jež nabyly německou či maďarskou státní příslušností podle předpisů okupační moci. Byla též vymezena skupina osob, které prokázaly, že zůstaly věrny ČSR.“

41 PEŠEK, Jiří, et al. *Německé menšiny v právních normách 1938 - 1948*. 1. vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. s. 138. ISBN 80-7285-076-8.

42 PEŠEK, Jiří, et al. *Německé menšiny v právních normách 1938 - 1948*. 1. vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. s. 138. ISBN 80-7285-076-8. „Z tohoto Dekretu vyplývá, že se s okamžitou platností a bez náhrady konfiskoval zemědělský majetek, který byl ve vlastnictví všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, projeviviši toto nepřátelství za krize a války v letech 1938 až 1945 a akciových a jiných společností a korporací jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým nacistickým účelům. Zemědělským majetkem, na který se vztahovala konfiskace, byla zemědělská a lesní půda, k ní patřící budovy a zařízení, závody zemědělského průmyslu, živý a mrtvý inventář a všechna práva plynoucí s držbou konfiskovaného majetku nebo jeho částí.“

1.7. Situace sudetských Němců po odsunu v Německu

Po druhé světové válce bylo Německo v beznadějně kritickém stavu. Ztratilo svoji suverenitu, neboť bylo rozdělené do čtyř okupačních zón, rozbombardované, plně hladového civilního obyvatelstva, vojáků, utečenců a odsunutých. Tito lidé byli demoralizováni, zbaveni iluzí, ve kterých v posledních letech žili, a kterým, díky nacistické propagandě, věřili. Tisk byl před válkou a během ní jedním z pilířů Goebelsovy propagandy, proto si musel znovu získat ztracenou důvěryhodnost. „*Na přelomu roku 1944/45 vycházelo v Německu ještě 977 deníků, z toho 352 patřících k NSDAP, které měly 82,5% podíl na trhu.*“⁴³

V rozčarování nad prohranou 2. světovou válkou přestávali čtenáři věřit tiskovinám i ostatním médiím. Doslova se v této době nejen Německo, ale i jeho tisk nacházely v „bodě nula“.

Sudetští Němci se ocitli v cizí zemi, se kterou je spojoval pouze společný jazyk. Své místo si zde museli teprve nalézt. Objevili se na nádraží a byli rozděleni do domů, které nebyly zničeny válkou. „*Měli jsme malou místnost cca 15 m². Potom všem nás bylo 5 osob, matka s námi 3 dětmi a teta.*“⁴⁴ Trápily je existenční problémy a s novou zemí se nejprve seznamovali. Starousedlíci je dlouho vnitřně nepřijali, a to i když se k nim navenek chovali slušně. Sudetští Němci pro ně představovali „přivandrovalce“, se kterými se museli dělit o bydlení a stravu. Usídlování sudetských Němců bylo nerovnoměrné, tudíž i zátěž pro starousedlíky byla rozdílná. Nejvíce postihnuté „novými občany“ bylo Bavorsko, které přijalo nejvíce odsunutých (příloha č. 3 – mapa směru odsunu).

1.8. Pod vlivem vítězných mocností

Před vítěznými mocnostmi (USA, Velká Británie, Francie, Svaz sovětských socialistických republik) ležel nelehký cíl denacizovat, demilitarizovat, demokratizovat a defašizovat Německo a jeho nástroje propagandy. Úspěch závisel i na tom, jak citlivě a s jakým pochopením přistoupí jednotlivé okupační mocnosti k národním tradicím a charakteru Němců.

43 PÜRER, Heinz a Johannes RAABE. *Medien in Deutschland*. 1. vyd. Mnichov: Ölschläger, 1994. s. 85. ISBN 3-89669-032-9. „*Um die Jahreswende 1944/45 gab es in Deutschland noch 977 Tageszeitungen, davon besaßen die 352 zu der NSDAP gehörenden 82,5% der Auflage.*“

44 Osobní archiv: Rozhovor s HS – Vzpomínky na odsun z Plané u Mariánských lázní na začátku roku 1946. Rozhovor byl uskutečněn v lednu 2011 v Rosenheimu. „*Wir hatten ein Zimmerchen von ca 15 qm. Immerhin waren wir 5 Personen, Mutter mit uns 3 Kindern und die Tante.*“

Po válce, i přes proklamovanou snahu o spolupráci, si každá vítězná mocnost spravovala svou zónu podle svých představ, vydávala nařízení a snažila se jimi svou zónu přivést k novému životu. Tyto vlastní představy se promítaly i do ustavování tisku v jednotlivých zónách. Vítězné mocnosti si vzaly za příklad tisk ve svých zemích a snažily se stejné principy aplikovat i na tisk německý. Američané a Britové se již v době války společně připravovali na změny v poválečném německém tisku: *„Psychologické oddělení vedení války v hlavním štábu aliance spojeneckých sil v Evropě již v říjnu 1944 navrhlo program na budoucí anglo-americkou informační politiku v západních okupačních zónách. Tím byl položen základ vybudování západoněmeckého tisku ve třech fázích: 1/ Úplný zákaz informačního a zábavního odvětví, uzavření všech vydavatelství a tiskáren. 2/ Vydávání oficiálního zpravodajského tisku. 3/ Vydávání německých novin pod kontrolou spojenců.“*⁴⁵

Britská zóna se opírala především o stranický tisk, sovětská zóna o tisk kontrolovaný komunistickou stranou, Američané se snažili o vytvoření nadstranického a nezávislého tisku. Francouzi zpočátku kopírovali americkou myšlenku nadstranického tisku, ale i britskou myšlenku tisku partajního.

Od ledna 1945 (kdy již byly vydány první noviny „Aachener Nachrichten“ jako pilotní projekt) do konce roku 1949 byla v západních zónách přidělena licence celkem 149 titulům.⁴⁶ Zásadní obrat a zároveň i nárůst počtu tiskovin nastal po vyhlášení SRN 7. 9. 1949. *„21. září 1949 vyhlásili vrchní komisaři Aliance zákon č. 5, kterým uzákonili, že každý Němec žijící na území SRN (mimo odsouzených válečných zločinců a národních socialistů) má právo na vydávání tiskovin bez předchozího povolení. V průběhu dalšího roku se zvýšil počet deníků z přibližně 400 na 568.“*⁴⁷

V americké zóně bylo nejsložitější vydávat vlastní tiskoviny. Když už se objevil někdo, kdo měl zájem proniknout do tohoto oboru, popř. v něm pokračovat, a sehnal peníze, papír, tiskárnu a i tiskařskou barvu, potýkal se s dalšími složitostmi. Poměrně těžké bylo získání licence. Podle „Nařízení americké vojenské vlády č. 191“⁴⁸ totiž nebyly licence přidělovány členům NSDAP, ale ani lidem, kteří byli v době Třetí říše zaměstnáni v médiích, nebo přicházeli jinak do styku s nacistickou propagandou.

45 MEYN, Hermann. *Massenmedien in Deutschland*. 1. vyd. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2004. s. 65. ISBN 3-89669-420-0.

46 MEYN, Hermann. *Massenmedien in Deutschland*. 1. vyd. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2004. s. 65. ISBN 3-89669-420-0.

47 MEYN, Hermann. *Massenmedien in Deutschland*. 1. vyd. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2004. s. 68. ISBN 3-89669-420-0.

48 GREUNER, Reinhart. *Lizenzpresse: Auftrag und Ende*. 1. vyd. Berlin : Rütten & Loening, 1962. s. 265 - 268.

Licence nebyly „žádnou smlouvou, nýbrž jednostranným zákonem suverenní podpory.“⁴⁹

Ten, kdo žádal o licenci, musel souhlasit s cenzurou, kterou zajišťovala Information Control Division (ICD). Od září 1945 pak přistoupili Američané k tzv. následné cenzuře, ale ani poté se situace příliš nezměnila. Udělovatel licence si stále vyhrazoval právo na zrušení tohoto oprávnění bez předchozího upozornění nebo bez předchozího jednání. Díky udělování licencí a cenzuře nebylo možné zakládání a vydávání tiskovin, které neodpovídaly zájmům vítězných mocností. O licencovaném tisku se nedá říci, že by byl naprosto svobodný. „*I zde platila tabu např. psaní o vyhánění Němců z bývalých východních oblastí, o problémech s jejich usídlováním, ale i o neshodách mezi spojenci.*“⁵⁰

V samotném Bavorsku měli zájemci o licenci ještě složitější situaci než v jiných částech americké zóny. Přispělo k tomu zpočátku především to, že se licence neschvalovaly přímo v Bavorsku, ale zdlouhavě v Hessensku nebo v Baden - Württembersku. Již v květnu 1945 bylo možné zažádat o první licence. Ovšem na straně Američanů se protáhla druhá fáze vydávání oficiálních zpravodajských deníků, a tak první licence byla vydána až 1. srpna 1945 pro „Frankfurter Rundschau“. V září 1945 došlo k lepší organizaci schvalovacího procesu licencí, což se projevilo ve zrychlení udělování licencí. „*V říjnu bylo v Bavorsku založeno sedm deníků a do konce roku jich vyšlo dalších pět.*“⁵¹ Mezi těmito listy nebyl žádný sudetoněmecký.⁵²

Jak jsem již zmiňovala, britská zóna se opírala o stranický tisk. Z tohoto důvodu vycházely v prvních poválečných letech téměř všechny větší noviny odsunutých Němců, kteří se usídlili v Britské zóně, a to včetně tiskových orgánů Zemského spolku Bavorsko (Landesverband Bayern). Bavorsko, které spadalo do amerického vlivu, mělo zákaz zakládání stran pro odsunuté. Až po zrušení tiskových a stranických licencí v roce 1948 v americké zóně se i situace v Bavorsku změnila. Pro sudetoněmecký tisk to už bylo téměř pozdě.

Sudetoněmecký tisk začal vycházet v Německu se značným zpožděním. V roce 1945 nevycházely žádné sudetoněmecké noviny. Informace se přenášely „šeptandou“ na

49 LIEDTKE, Rüdiger. *Die verschenkte Presse*. 1. vyd. Berlin: Verlag für Ausbildung und Studium in der Elefanten Press, 1982. s. 80. ISBN 3-88290-014-8. „...kein Vertrag, sondern ein einseitiger Hoheitsakt der Souveränitätsträger.“

50 HURWITZ, Harold J. *Die Stunde Null der deutschen Presse*. 1. vyd. Köln: Verlag Wissenschaft und Politik, 1972. s. 120. ISBN 3-80468-450-5. „Im Oktober wurden sieben Zeitungen, bis zum Ende des Jahres fünf weitere in Bayern gegründet.“

51 Domnívám se, že důvodem setkání v různých městech bylo i to, aby se sudetští Němci seznamovali s novým domovem.

52 WAGNER, Hans. *Enzyklopädie der Bayerischen Tagespresse*. 1. vyd. Mnichov: Jehle – Rehm, 1990. s. 771-773. ISBN 3-8073-0833-4.

měsíčních srazech, pořádaných v různých městech.⁵³ Zde se sudetští Němci setkávali s odsunutými a utečenci z původních oblastí. Tato setkání měla zpočátku pouze regionální charakter, ale s postupným příchodem dalšího sudetoněmeckého obyvatelstva a se vznikem sudetoněmeckých organizací se tato setkání stávají masovými. V roce 1946 se začínají na trhu objevovat i první sudetoněmecká periodika, která mají převážně regionální charakter a jsou distribuována pouze adresně pro úzký okruh odběratelů. Měnová reforma v červnu 1948 se sudetoněmeckého tisku téměř nedotkla. Zcela výjimečně vydavatelé v jejím důsledku sudetoněmecké listy prodávali nebo přestali tisknout, např. Egerland – Heimatland. Stabilitu sudetoněmeckých novin můžeme přisuzovat předplatitelské základně, která měla často s vydavatelem osobní vztahy a byla na těchto listech závislá při získávání informací a kontaktů svých krajanů. Po měnové reformě museli vydavatelé tisku sudetských Němců, ale i ostatní, skončit s improvizací a snažili se tiskoviny lépe řídit. Museli najímat profesionální novináře a zaměstnance. V tuto dobu začala pro sudetoněmecký tisk růst také nová konkurence v podobě lokálních listů, které se věnovaly i problematice odsunutých.

Rovněž v britské a sovětské zóně začínaly vycházet sudetoněmecké noviny se zaměřením na všechny sudetské Němce, nejen lokálně omezené.

K uvolňování situace v americké zóně od roku 1948 přispělo napětí mezi západní a východní zónou. Čím dál více byly znatelné rozdíly mezi lidmi ze západu a východu. „Západní mocnosti si uvědomovaly, že pokud se Sověti domluví s Československem a Polskem na podmínkách možného návratu odsunutých Němců do původních oblastí, získá Sovětský svaz značný politický vliv a příznivce komunistického politického systému.“⁵⁴ I z těchto důvodů se rozhodli Američané uvolnit podmínky pro sudetoněmecký tisk i pro zakládání politických stran a organizací odsunutých.

1.8.1. Vznik krajaňských spolků

V zájmu spojenců nebylo, aby sudetští Němci navázali na stará přátelství a vytvořili mezi sebou opět silné vazby. Zvláště u Američanů sílily obavy z radikalizace odsunutých. „Zakládání politických stran, které mají hlavní cíl prosazování zájmů

53 MEYN, Hermann. *Massenmedien in Deutschland*. 1. vyd. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2004. s. 120. ISBN 3-89669-420-0.

54 *Je to jedna z řad, které se mezi sudetskými Němci šířily. Snažili si udržet naději na návrat, i když bez jakéhokoliv racionálního základu.*

*odsunutých a utečenců, za účelem usnadnění jejich zařazení se do života, není povoleno.*⁵⁵

Církevní a charitativní organizace a organizace spojené s Červeným křížem byly prvními, které pomáhaly odsunutým sudetským Němcům a dalším lidem, kteří potřebovali pomoc v Německu.⁵⁶ „*Faráři usilovali, aby udrželi jejich rozptýlenou komunitu a aby poskytli věřícím podporu.*“⁵⁷ Tak vznikala v letech 1945 a 1946 první tzv. „Hilfsstelle“⁵⁸ (pomocná místa), která měla za úkol pomoci odsunutým (především z řad evantgeliků) v novém začátku a ve znovunalezení vlastní identity. Katolíci dostávali podporu a pomoc především od nově založené Ackermann – Gemeinde⁵⁹ (Ackermannova obec, od ledna 1946). Předchůdce Sudetendeutscher Rat (Sudetoněmecká Rada) Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen (Pracovní společenství k hájení sudetoněmeckých zájmů) byl založen 14. 7. 1947.⁶⁰ Tato společenství vznikala nikoliv jako politické strany sudetských Němců a odsunutých, ale jako pomocná místa, která měla lidem bez domova pomoci se zařazením do běžného života.

S postupem let přestával být zákaz zakládání stran odsunutých tak přísný, a to nejen z důvodů různých interpelací, ale především vzhledem k novému politickému vývoji. Postupné uvolňování bylo znatelné již od roku 1948, kdy se sudetští Němci začínají organizovat v krajanských sdruženích (Landmannschaft). V Memingenu a v Regensburgu se brzy scházeli představitelé⁶¹ sudetských Němců a snažili se využít uvolňování situace a připravit založení organizace sudetských Němců. Dne 21. 4. 1948 byl se souhlasem americké vojenské vlády založen Sudetendeutsche Landmannschaft Landkreis Memmingen (Okresní svaz SL v Memmingenu) a 12. 6. 1948 na Heppenheimském shromáždění organizace Sudetendeutscher Ausschluss

55 HABEL, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. 1. vyd. Mnichov: F. A. Herbig, 2003. s. 700. ISBN 3-7844-2691-3. „Um die Einfügung der Vertriebenen und Flüchtlinge in das Leben des deutschen Volkes zu erleichtern, werden politische Parteien, als deren Hauptziel die Förderung von Interessen von Vertriebenen und Flüchtlingen anzusehen, nicht genehmigt.“

56 Je zajímavé, že nevzniklo mnoho časopisů zaměřených na sudetoněmecké věřící, a to ať již na sudetoněmecké katolíky, evangelíky nebo s jinou vírou. Jedním z prvních titulů zaměřených na sudetoněmecké věřící, který vyšel v Bavorsku je „Glaube und Heimat“ (evantgelici) a „Christ unterwegs“ (katolíci). Kromě těchto dvou jmenovaných titulů považují za další list zaměřený na sudetoněmecké věřící i list „Der Volksbote“.

57 GAIGA, Hans – Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landmannschaften*. 1. vyd. Berlín: Duncker und Humblot, 1973. s. 22. ISBN 3-428-02848-1. „Die Seelsorger bemühten sich, ihre zerstreuten Gemeinden zusammenzuhalten und den Gläubigen in der vertrauten Gemeinschaft eine Stütze zu geben.“

58 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 210. ISBN 978-80-86140-49-0. „Např. v červnu 1945 byl založen spolek ‚Hilfsstelle für Flüchtlinge aus den Sudetengebieten‘ (Pomocné středisko pro uprchlíky ze sudetoněmeckého území). V tomto sdružení působil i mluvčí Sudetendeutschen Landmannschaft Walter Becher – viz. kapitola Redaktoři.“

59 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 210. ISBN 978-80-86140-49-0. „Ackermann – Gemeinde byla založena v lednu 1946. Je to organizace sudetoněmeckých katolíků, která svůj název obdržela podle středověkého traktátu ‚Oráč (Ackermann) z Čech‘.“

60 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 210. ISBN 978-80-86140-49-0.

61 Richard Reitzner, Hans Schütz, Mil. Franzel a Walter Becher

(Sudetoněmecké vyhoštění) s předsedou Rudolfem Lodgmanem von Auenem.⁶² Krajská sdružení vytvořila v listopadu 1948 na Detmoldském shromáždění (britská zóna) Arbeitsgemeinschaft sudetendeutsche Landsmannschaft (Pracovní společenství sudetoněmeckého Landsmanšaftu). Dne 16. 1. 1949 byla založena organizace Landesverband der Sudetendeutschen Landsmannschaft in Bayern (Zemský spolek sudetoněmeckého krajanstva v Bavorsku). Předsedou se stal Rudolf Lodgman von Auen.⁶³

Sudetendeutsche Landsmannschaft (Sudetendeutskoněmecký Landsmanšaft) byl založen v roce 1950 a měl za úkol chránit a zastupovat zájmy všech sudetských Němců. Kromě výše zmiňovaných organizací vznikala i další sdružení např. Seliger – Gemeinde (Seligerova obec - sudetoněmečtí sociální demokraté), Adalbert – Stifter - Verein (kulturně zaměřený spolek) a nacionálně konzervativní spolek Witikobund.

2. Sudetoněmecký tisk od odsunu do 7. 9. 1949

2.1. Vydavatelé a financování

Tisk sudetských Němců v Bavorsku vycházel především z vlastní iniciativy jednotlivců a s téměř nulovým kapitálem. Vzhledem k tomu, že jeho čtenářská obec byla značně ohraničena (alespoň u lokálně zaměřených listů), nebyl tento tisk vůbec lukrativní záležitostí. „*Historie tisku odsunutých je úzce spjata již od počátku s finančními problémy a s jejich bojem o existenci.*“⁶⁴ Celkově se o sudetoněmeckém tisku dá říci, že jeho financování je značně neprůhledné. Dle dostupných informací financovaly Heimatbriefe (domovský list) soukromé osoby z vlastní iniciativy. Po vzniku SRN získával tisk sudetských Němců i státní dotace od Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte (Spolkového ministerstva pro vysídlené, uprchlíky a postižené válkou).

Průhlednější financování je u „Sudetendeutsche Zeitung“. Podílelo se na něm více subjektů, a to jak soukromých (vznik s. r. o. – Dr. Tusch, Weickert, Dr. Zechel, Richter,

62 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 211 - 212. ISBN 978-80-86140-49-0.

63 BÖSE, Oskar a Josef Eibich. *Die Sudetendeutschen: Eine Volksgruppe im Herzen Europas*. 2. vyd. Mnichov: Sudetendeutscher Rat, 1995. s. 90.

64 GAIDA, Hans – Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landsmannschaften*. 1. vyd. Berlín: Ducker und Humblot, 1973. s. 115. ISBN 3-428-02848-1. „Die Geschichte der Vertriebenenpresse ist seit ihren Anfängen mit finanziellen Problemen ihres Existenzkampfes eng verknüpft.“

Sturm) tak i právnických (vznik s. r. o. - Sudetendeutsche Landsmannschaft). V prvních měsících podporovala rozběh tohoto listu i samotná tiskárna v Bayreuthu – 60 000,-DM.

⁶⁵ Dotaci získal Sudetendeutsche Verlag GmbH vydavatel „Sudetendeutsche Zeitung“ do 14. 11. 1954 pouze jedenkrát. „*Sudetendeutsche Zeitung, který vychází ve vydavatelství Sudetendeutsche Verlag GmbH v Mnichově, obdržel pouze jedenkrát od jejich založení jednorázovou dotaci ve výši 30 000,- DM od Bundesministerium für Gesamtdeutsche Fragen (Spolkového ministerstva pro všenněmecké otázky)*.“⁶⁶

Při pohledu na životopisy vydavatelů a šéfredaktorů můžeme konstatovat, že sudetoněmecký tisk vznikal nejen z potřeby vzájemné pomoci, ale i (přes nařízení spojenců) pod péčí bývalých redaktorů a vydavatelů dřívějších domovských listů vycházejících před válkou. Většina z nich pracovala ve vydavatelstvích již v období první republiky, pokračovala ve své práci i v republice druhé a činnost neukončila ani v protektorátu (popř. na odstoupeném území). Tito lidé, kteří se ocitli v cizí zemi, se snažili pokračovat a prosadit v oboru, který jim byl blízký. Z toho můžeme usuzovat, že sudetoněmecký tisk sloužil k prosazování osobních ambicí jednotlivců a k získávání politických stoupenců myšlenky o potřebě jednoty sudetských Němců.

Mimo novinářů byli vydavatelé učitelé, faráři, ale i lidé politicky činní. Většina vydavatelů sudetoněmeckých tiskovin nevladnula tiskárny.

Mezi novináři, kteří pokračovali ve své profesi i v novém domově, lze např. uvést Alfreda Bohmanna⁶⁷, který do roku 1945 působil v „Sudetendeutschen Pressebriefe“ a v „Brüxer Zeitung“. V Bavorsku vydával od roku 1948 „Aussiger Bote“, kde byl zároveň i jejich šéfredaktorem. U Alfreda Bohmanna je jistě zajímavé, že se ucházel o pozici šéfredaktora v „Sudetendeutsche Zeitung“ a vážně se rozhodovalo mezi ním a Lotharem Folinkem. Alfred Bohmann ve svém životopise⁶⁸ uvedl redaktorskou činnost, ale nijak se nezmínil o svém působení v SdP a NSDAP.

65 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, Složka č. 706 Korespondence Dr. Lodgman s Ackermann Verlag – 3. 3. 1951 Beschlussprotokol in Regensburg.

66 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, Složka č. 712 Korespondence Dr. Lodgman s Bundespresseamt: „*Die Sudetendeutsche Zeitung, die in der Sudetendeutschen Verlags GmbH in München erscheint, erhielt nach ihrer Gründung nur einen einmaligen Zuschuss von 30 000,-DM von Bundesministerium für Gesamtdeutsche Fragen.*“

67 WEGER, Tobias. „*Volkstumskampf“ ohne Ende? Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 587. ISBN 978-3-631-57104-0. „*Alfred Bohmann – (1902 Krajková – 1983 Bonn - Bad Godesberg), statistik, spisovatel a novinář, 1929 členem DNSAP, 1930-1935 novinářem v Ústí nad Labem, 1934 členem SdP, 1935-1938 novinářem v Praze, 1936-1938 šéfredaktor ‚Sudetendeutschen Pressebriefe‘, 1938 členem NSDAP (č. 6.709.973), 1938-1945 šéfredaktor ‚Brüxer Zeitung‘ 1942 SS-Scharführer, 1948- 1955 šéfredaktor ‚Aussiger Bote‘.*“

„*(1902 Gossengrün – 1983 Bonn-Bad Godesberg), Statistiker, Schriftsteller und Journalist, 1929 Mitglied der DNSAP, 1930-1935 Journalist in Aussig/Ústí nad Labem, 1934 Mitglied der SdP, 1935-1938 Journalist in Prag/Praha, 1936-1938 Hauptschriftleiter der ‚Sudetendeutschen Pressebriefe‘, 1938 Mitglied der NSDAP (Nr. 6.709.973), 1938-1945 Hauptschriftleiter der ‚Brüxer Zeitung‘ 1942 SS-Scharführer, 1948- 1955 Schriftleiter des ‚Aussiger Boten.*“

68 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 710, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen – Personální záležitosti.

Dalším redaktorem, který pokračoval ve své novinářské práci i v nové vlasti a stal se zde v roce 1948 vydavatelem „Ascher Rundbrief“, je Benno Tins, který v tomto listu působil již v letech 1928 – 1939 jako šéfredaktor. Byl oblastním vedoucím NSDAP pro Aš a členem Witikobundu.⁶⁹

Dalším vydavatelem, který byl novinářsky činný již v období před válkou, je Dr. Ernst W. Paul. Do roku 1938 byl vydavatelem „Arbeitjhrbücher“. Byl tajemníkem Německé sociálnědemokratické strany dělnické v Praze. V letech 1938 až 1948 působil ve Švédsku v exilu. Po 2. světové válce vydával v Německu „Der Sudetendeutsche“ v britské zóně, ale tento list byl významným i v Bavorsku.⁷⁰

Příkladem skupiny farářů je například Dr. Dominik Prokop⁷¹ (Mohl by patřit i do skupiny učitelů. V Bavorsku vydával „Braunauer Rundbriefe“) a Alois Brauner („St. Nikolausbote“). Dalšími vydavateli sudetoněmeckého tisku byli např. Grosschmidt Sepp⁷² („Die Landsmannschaft“), Rössler Rudolf⁷³ („Isergebirgs – Heimatbrief“,

69 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 630. ISBN 978-3-631-57104-0. „Benno Tins – 1903 Aš - ?, spisovatel a politik (NSDAP), 1922 – 1926 studium ve Vídni, 1928 – 1939 šéfredaktor ‚Ascher Zeitung‘, 1939 – 1945 NSDAP oblastní vedoucí pro Aš, 1945 francouzský válečný zajatec, 1945 - 1953 vedoucí vydavatelství v Tirschenreuthu, člen WB.“ „Benno Tins – 1903 Aš - ?, Schriftsteller und Politiker (NSDAP), 1922 – 1926 Studium in Wien, 1928 – 1939 Schriftleiter der ‚Ascher Zeitung‘, 1939 – 1945 NSDAP – Kreisleiter von Aš, 1945 französische Kriegsgefangenschaft, 1945 – 1953 Verlagsleiter in Tirschenreuth, Mitglied des WB.“

70 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 618. ISBN 978-3-631-57104-0. „Dr. Ernst W. Paul - 1897 Kamenec – 1978 Esslingen, publicista a politik (DSAP, SDP), vyučen jako knihtiskař, předseda Sociálnědemokratického mládežnického spolku v ČSR, 1926 tajemník pro vzdělání Sociálnědemokratické strany dělnické v Praze. Vydavatel ‚Arbeiterjahrbücher‘, účastník ve španělské občanské válce, členem republikánské obrany, 1938 – 1948 v exilu ve Švédsku, 1948 redaktorem ve Štuttgartu, 1949 – 1969 MdB, 1951 členem Selinger - Gemeinde, spolkový předseda Selinger - Gemeinde.“ „1897 Steinsdorf – 1978 Esslingen), Publizist und Politiker (DSAP, SDP), Buchdruckerlehre, Vorsitzter des Sozialistischen Deutschen Jugendverbandes in der ČSR, 1926 Bildungssekretär der DSAP in Prag. Herausgeber der Arbeiterjahrbücher, Teilnehmer am Spanischen Bürgerkrieg, Mitglied der Republikanischen Wehr, 1938 – 1948 Exil in Schweden, 1948 Redakteur in Stuttgart, 1949 – 1969 MdB, 1951 Mitglied der Selinger-Gemeinde, Bundesvorsitzter der Selinger-Gemeinde.“

71 MENZEL, P.Beda. *Schicksale der Abteil Braunau in Rohr unter der Regierung des Abtes Dr. Dominik Prokop 1926 – 1969 und deren Auswirkungen*. 1. vyd. Mnichov: Institut Bohemicum, 1980. s. 11. „Dr. Dominik Prokop „Narodil se 6. srpna 1890 v Otovicích, okres Broumov/Čechy, navštěvoval benediktinské gymnázium v Broumově, které zakončil maturitou. V roce 1914 vstoupil do Břevnovského kláštera – Broumov. Do odsunu byl opatem benediktinského opatství Břevnov – Broumov. Odsunut byl do Bavorska, kde se stal opatem nově založeného opatství v Rohru, které se stalo centrem pro sudetské Němce z původní oblasti Broumov. Dr. Dominik Prokop začal vydávat v roce 1946 ‚Braunauer Rundbrief‘, aby pomohl sudetským Němcům nalézt ztracené přátelé a dodal jim útěchu v jejich složité životní situaci.“ „1914 im Dom St. Veit in Prag zum Priester geweiht, Studium der deutschen und tschechischen Philologie, Lehramtsprüfung für das Lehramt am Gymnasium und Promotion zum Dr. Phil. 1919 an der Deutsche Universität in Prag.“ „Geboren am 6. August 1890 in Ottendorf, Kreis Braunau/Böhmen, Besuch des Braunauer Benediktinergymnasiums, Matura (Abitur) 1910, Eintritt in das Kloster Břevnov – Braunau, 1914 im Dom St. Veit in Prag zum Priester geweiht, Studium der deutschen und tschechischen Philologie, Lehramtsprüfung für das Lehramt am Gymnasium und Promotion zum Dr. Phil. 1919 an der Deutsche Universität in Prag.“

72 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 596. ISBN 978-3-631-57104-0. „Grosschmidt Sepp „(1903 Opava – 1985 Haar), knihovnik a politik, referent pro kulturu a etnické otázky SL, 1951 – 1954 členem představenstva ASV, 1952 členem Sudetendeutschen Sozialwerks.“ „(1903 Troppau – 1985 Haar), Bibliothekar und Politiker, Referent für Kultur und Volkstumsfragen der SL, 1951 – 1954 Vorstandsmitglied des ASV, 1952 Mitglied des Sudetendeutschen Sozialwerks.“

73 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 621. ISBN 978-3-631-57104-0. „Rössler Rudolf „(1897 Jiřetín – 1962 Kaufbeuren) novinář, oblastní sekretář DAP v Jablonci nad Nisou, členem DNSAP, Kaufbeuren, členem WB, okresní předseda SL v Kaufbeuren.“ „(1897 Georgenthal – 1962 Kaufbeuren), Journalist, Kreissekretär der DAP in Gablonz, Mitglied der DNSAP, Kaufbeuren, Mitglied des WB, Kreisobmann der SL in Kaufbeuren.“

„Isergebirgs – Rundschau“), Ing. Herbert Schmidt⁷⁴ („Heimatchronik“, „Mitteilungsblatt“). Sudetoněmecký tisk vydávaly také organizace - např. Ackermann - Gemeinde („Mitteilungsblatt der Ackermann – Gemeinde“, „Junge Aktion“), Adalbert Stifter - Verein („Mitteilungsblatt der Adalbert Stifter – Vereins für Bayern“), Frankonia-Verlag („Heimatbrief“), Heimatgruppe Niemes („Heimatbrief der Niesmeser“), Sudetendeutsche Landsmanschaft z Mnichova („Mitteilungsblatt“, „Sudetendeutsche Zeitung“), Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft z Mnichova⁷⁵ („Sudetendeutsche Zeitung“, „Heimatbote“), Sudetengebierge - Verein Freiwaldau („Altvater“), Verein „Glaube und Heimat“ („Glaube und Heimat“), Verein der heimattreuen Böhmerwäldler („Hoam“).

2.2. Redaktoři

V pozadí jednotlivých titulů nestojí pouze vydavatelé a spolky, ale i šéfredaktoři. Někteří se angažovali již v tiskovinách v době první republiky. V praxi by se na ně měl v americké zóně vztahovat zákaz vydávání tiskovin, ale při pohledu na jednotlivá jména je znát, že se bývalí nacionálně socialističtí redaktoři dokázali prosadit i v sudetoněmeckém tisku vycházejícím v Bavorsku. Jedná se například o jména: Walter Becher⁷⁶ („Sudetendeutscher Artikeldienst“), Franz Gaksch^{77, 78}, Kurt Jesser⁷⁹ („Mei

74 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 623. ISBN 978-3-631-57104-0. „Ing. Herbert Schmidt „(1910 Chomutov – 1977 Neureichenau), politik (SdP, NSDAP), Vyšší státní odborná škola v Chomutově, 1935 na plný úvazek v BdD v Chomutově, vedoucí sudetoněmecké lidové pomoci, 1939 vedoucí kulturního úřadu v Chomutově, 1940 – 1945 účastník ve válce, 1945 – 1946 vojenský zajatec, 1946 vyhoštěn do Landshutu, členem Witikobuntu, členem Landesverbandes Bayern der SL, 1952 členem Sudetoněmecké sociální práce, 1954 – 1958 členem SL – Národní výkonné rady a Federálního shromáždění.“ (1910 Komotau – 1977 Neureichenau), Politiker (SdP, NSDAP), Höhere Staatsgewerbeschule Komotau, 1935 hauptamtlicher Mitarbeiter des BdD in Komotau, Leiter der Sudetendeutschen Volkshilfe, 1951 Leiter des Kulturamtes von Komotau, 1940 – 1945 Kriegsteilnahme, 1945 – 1946 Kriegsgefangenschaft, 1946 Entlassung nach Landshut, Mitglied des WB, Mitgründer des Landesverbandes Bayern der SL, 1952 Mitgründer des Sudetendeutschen Sozialwerks, 1954 – 1958 Mitglied des SL – Bundesvorstands und der – Bundesversammlung.“

75 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, Složka č. 712 Dr. Rudolf von Auen – SZ – Finanzen – Bundespresseamt – Kredit SL – Dopis 14. 11. 1954 In der Zwischenzeit (poznámka: od založení SZ do 14. 11. 1954) wurde das Stammkapital auf DM 30 000,- erhöht. Gesellschafter der Sudetendeutschen Verlags GmbH sind: Dr. Rudolf Lodgman von Auen (Sprecher der Sudetendeutschen Landsmannschaft), Constantin Prinz zu Hohenlohe – Langenburg, Dr. Herbert Tusch (Geschäftsführer der Sudetendeutschen Verlags GmbH).

76 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 585. ISBN 978-3-631-57104-0. „Becher Walter (1912 Karlovy Vary – 2005 Grünwald), politik (NSDAP, SHF, SdP, DG, BHE, NDU, CSU), členem sudetoněmeckých tažních ptáků a DTV, studium ve Vídni u Othmara Spanna, členem KB, 1936 Dr. Rer. Pol., 1936 – 1938 kulturní redaktor SdP – novin „Die Zeit“, 1938 členem sudetoněmeckých Freikorps (Mnichov), 1939-40 Gestapo – vězení (Dresden), 1940 – 1945 účastník války, 1945 přišel do Mnichova, zakladatel sudetoněmeckého pomocného místa, Hospodářská pomoc GmbH, Pracovní společenství k hájení sudetoněmeckých zájmů (1947), Witikobund a ASV, 1949 spolusignatář Eichstätteské deklarace, 1950 – 1962 MdL (BHE), 1955 generální sekretář sudetoněmecké rady, členem BR rozhlasové rady, 1965 – 1980 MdB (CSU), 1968 – 1982 SL – mluvčí.“ „(1912 Karlsbad/Karlovy Vary – 2005 Grünwald), Politiker (NSDAP, SHF, SdP, DG, BHE, NDU, CSU), Mitglied des Sudetendeutschen Wandervogels und des DTV, Studium in Wien bei Othmar Spann, Mitglied des KB, 1936 Dr. Rer. Pol., 1936 – 1938 Kulturredakteur der SdP – Zeitung „Die Zeit“, 1938 Angehöriger des Sudetendeutschen Freikorps (München), 1939-40 Gestapo – Haft (Dresden), 1940 – 1945 Kriegsteilnahme, 1945 nach München, Mitgründer der Sudetendeutschen Hilfsstelle, der Wirtschaftshilfe GmbH, der Arbeitsgemeinschaft zur Wahrung sudetendeutscher Interessen (1947), des WB und des ASV, 1949 Mitunterzeichner der Eichstätter Erklärung, 1950 – 1962 MdL (BHE), 1955 Generalsekretär des Sudetendeutschen Rats, Mitglied des BR-Rundfunkrats, 1965 – 1980 MdB (CSU), 1968 – 1982 SL – Sprecher.“

Heemt“), Dr. Artur Zechel⁸⁰ („Sudetendeutsche Zeitung“).

2.3. Distribuce a získávání informací

Jak jsem již dříve zmiňovala, německá města byla zničena a vzpomínala se z válečné zkušenosti. Ve většině případů nebylo možné sudetoněmecký tisk sehnat na oficiálních místech. Byl určen jen vymezenému úzkému okruhu čtenářů, a tak byl k dostání pouze na předplatné nebo na základě dobrovolných příspěvků čtenářů. Předplatné nefungovalo tak, jak jej známe dnes. Tisk nepřicházel do domovních schránek, ale na poštovní úřady, kde si jej zájemci vyzvedávali. Často si pro něj chodili i několik kilometrů pěšky. Na principu 100% předplatného byla založena většina domovských listů „Heimatbriefe“, které nebyly licencovány.

Bohužel v dnešní době je složité získat v Německu seznam všech licencovaných titulů, protože tyto dokumenty byly převezeny do hlavního archívu v USA ve Washingtonu. U sudetoněmeckého tisku lze vycházet pouze z částečně dostupných informací. Mezi tituly, o kterých lze zjistit, že získaly oficiální licence (uvádím tituly ze všech zón) patří: „Der Leuchtturm“, „Archiv“, „Der Neubürger“, „Der Volksbote“, „Sudetenland – Heimatland“, „Neue Heimat“, „Die Brücke“ (SPD) a „Union Flüchtlingsdienst“ (CDU).⁸¹

77 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 595. ISBN 978-3-631-57104-0. „Gaksch Franz. Narodil se v roce 1904 v Mokré a zemřel v roce 1976 v Augsburgu. Byl učitelem, novinářem a politikem (SdP, CSU). V letech 1924 – 1928 studoval na Německé univerzitě v Praze. Od roku 1928 působil v redakci „Egerland“ (Chebsko) jako redaktor a v „Egerer Zeitung“ (Chebské noviny). Také byl členem SdP. V letech 1945-1946 byl válečným zajatcem. Po svém propuštění působil v letech 1946 – 1950 jako novinář v „Donauwörther Tagespost“ a v letech 1950 – 1971 jako redaktor ve „Volksbote“ (od roku 1963 jako jejich šéfredaktor).“ „(1904 Mokrau – 1976 Augsburg), Lehrer, Publizist und Politiker (SdP, CSU), Lehrerausbildung, 1924 – 1928 Studium an der DU Prag, 1928 Redakteur des Egerland, Mitglied der SdP, Redakteur der Egerer Zeitung, 1945-1946 Kriegsgefangenschaft, 1946 – 1950 Journalist bei der Donauwörther Tagespost, 1950-1971 Redakteur des Volksboten (ab 1963 Chefredakteur).“

78 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. s. 204. ISBN 978-80-86140-49-0. „Po vzniku „Die Zeit“ pracoval v jeho redakci, kde se zabýval lokálním a provinčním zpravodajstvím. Poté byl jmenován šéfredaktorem „bojového listu Heimatruf“. Byl členem NSDAP, SA a nositelem vysokých nacistických vyznamenání.“

79 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 604. ISBN 978-3-631-57104-0. „Jesser Kurt (1896 Olomouc – 1976 Esslingen), učitel a politik (NSDAP), učitel v moravské Červené Vodě, člen společnosti pro německé lidové vzdělání v ČSR, 1938 členem NSDAP (č. 6.505.614), 1938-1945 učitel v Opavě, po 1945 sponzor domovského archívu ve Waldkraiburgu, členem sudetoněmeckého federálního shromáždění.“ „(1896 Olmütz – 1976 Esslingen), Lehrer und Politiker (NSDAP), Lehrer in Mährisch Rothwasser, Mitglied der Gesellschaft für deutsche Volksbildung in der ČSR, 1938 Mitglied der NSDAP (Nr. 6.505.614), 1938-1945 Lehrer in Troppau/Opava, nach 1945 Förderer des Heimatarchivs in Waldkraiburg, Mitglied der Sudetendeutschen Bundesversammlung.“

80 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 634. ISBN 978-3-631-57104-0. „Dr. Arthur Zechel (1911 Zadní Milíře), historik, studium na Karlově univerzitě v Praze, 1942 sekční rada archívu Ministerstva vnitra v Praze, 1943 vedoucí příbuzenského úřadu pro Čechy a Moravu v Praze, po 1945 vydavatel a autor ve Wunsiedelu, člen Witikobuntu, 1951 – 1954 šéfredaktor „Sudetendeutschen Zeitung“.“ „(1911 Girnberg), Historiker, Studium an der DU Prag, 1942 Sektionsrat beim Archiv des Ministeriums des Innern in Prag, 1943 Leiter des Sippenamts für Böhmen und Mähren in Prag, nach 1945 Verleger und Autor in Wunsiedel, Mitglied des WB, 1951 – 1954 Chefredakteur der „Sudetendeutschen Zeitung“.

81 GAIDA, Hans – Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landsmannschaften*. 1. vyd. Berlin: Ducker und Humblot, 1973. s. 41. ISBN 3-428-02848-1.

Podobně jako oficiální licencovaný tisk, tak i velké zpravodajské agentury v Německu musely udržovat směr a podmínky, které jim určovaly vítězné mocnosti. Z tohoto důvodu byli vydavatelé a novináři sudetoněmeckého tisku odkázáni na svépomoc. Po roce 1945 získávali informace od nově příchozích odsunutých novinářů, politiků, ekonomů, vědců, umělců a soukromých osob, ale i od sudetských Němců z Československa - většinou církevních hodnostářů, jako např. Vincenz Maiwald (viz. „Braunauer Rundbrief“), páter Aug. Reimann (viz. „Volksbote“). Jednou ze zajímavých osobností přispívajících do sudetoněmeckých tiskovin byl i generál Prchala.⁸²

S nárůstem časopisů a novin bylo zapotřebí zakládat i zpravodajské kanceláře, které by se na sudetoněmeckou otázku specializovaly. V září 1949 vznikla „Pressedienst der Heimatvertriebenen“ (HVP).⁸³ Dalšími zpravodajskými agenturami v Bavorsku byly „Sudetendeutscher Artikeldienst (SAD), „Mitteilungs- und Informationsdienst“ a „Omnipress- Korespondenz“ Rodericha Menzela⁸⁴.

Na šíření informací v zahraničí se podíleli i další soukromé osoby, které se snažily informovat o sudetoněmecké otázce. Byly to např. páter Emanuel Reichenberger z Chicaga (Sudety opustil v roce 1938), Prof. Austin App z Philadelphie a Prof. Totzauer z New Jersey. V Anglii byl k tomuto účelu založen „Anglo-Sudeten-Club“.

3. Přehled bavorského trhu se sudetoněmeckým tiskem

Celkově bylo v období od roku 1945 až 1955 vydáno 96 sudetoněmeckých listů, převážně měsíčníků (40). Vydavatelé působili v Mnichově, v Kemptenu, v Memmingenu, v Regensburgu, ale i v menších městech jako např. v Inningu am Ammersee, v Rohru atd. Ze všech sudetských Němců v Bavorsku projevovali největší aktivitu ti, kteří byli odsunuti z oblasti Chebska, Beskyd a Západních Čech (Mariánské lázně, Karlovy Vary, Planá).

V roce 1945 nebyl v Bavorsku vydán žádný sudetoněmecký titul. V tomto roce se na území Bavorska objevovali sudetští Němci, které postihl divoký odsun nebo kteří

82 Československý armádní generál Prchala, který po Mnichovské dohodě s E. Benešem nesouhlasil ve věci kapitulace. Ostře vystupoval proti Benešovi i v exilu, ze kterého se nikdy do Československa nevrátil. V exilu se snažil spojit všechny exilanty a sudetské Němce a pomoci jim v návratu do Československa.

83 GAIDA, Hans – Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landsmannschaften*. 1. vyd. Berlin: Ducker und Humblot, 1973. s. 52. ISBN 3-428-02848-1.

84 WEGER, Tobias. *„Volkstumskampf“ ohne Ende? Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 615. ISBN 978-3-631-57104-0. „Roderich Menzel – umělecké jméno Clemens Parma (1907 Liberec), sportovec (tenista), publicista a politik, 1949 ředitel „Arbeitsausschuss Presse v hlavním výboru utečenců a odsunutých v Bavorsku.“ „(1907 Reichenberg), Sportler (Tennispieler), Publizist und Politiker, 1949 Vorstandsmitglied des „Arbeitsausschusses Presse im Hauptausschuss der Flüchtlinge und Vertriebenen in Bayern.“

utíkali ze Sudet ze strachu před postihem za jejich válečné a předválečné činy a nebo ze strachu před blížící se rudou armádou. Z pohledu mediální komunikace byli tito lidé odkázáni na oficiální tisk vítězných mocností, na licencovaný tisk a na informace, které dostávali od nově příchozích krajanů (tzv. šeptanda).

V roce 1946 se začínají objevovat první sudetoněmecké listy. V tomto roce bylo vydáno 6 listů, převážně měsíčníků (4). Jednalo se o tzv. Heimatbriefe (domovské listy) nebo o listy zaměřené na věřící. Tištěné náklady dosahovaly maximálně 5 000 výtisků (Heimatchronik Komatauer Zeitung).

Rokem 1947 začíná čtyřleté období nárůstu sudetoněmeckých novin, po kterém přichází značný útlum ve vydávání. V roce 1947 bylo nově vydáno 14 sudetoněmeckých listů, z větší části se jedná o měsíčníky (7). Nejvyšší dosažené tištěné náklady se pohybovaly až k 18 000 výtisků („Die Brücke“). Vydavatelé působili převážně v Mnichově. Největší vydavatelskou aktivitu projevovali sudetští Němci odsunuti z oblasti Chebska. V tomto roce vydali dva tituly.

V roce 1948, ve kterém proběhla měnová reforma, přibylo dalších 17 sudetoněmeckých listů, z větší části čtrnáctideníků (5). Vydavatelé byli z Mnichova, z Geisenfeldu, z Kaufbeurenu, z Kitzingenu atd. Ze všech sudetských Němců v Bavorsku projevovali v tomto roce největší aktivitu při vydávání nových periodik sudetští Němci odsunuti z oblasti Beskyd, ale i z Karlových a Mariánských Lázní. Rok 1948 byl významný pro sudetské Němce jako celek. Vyšel první tiskový orgán všech sudetských Němců „Sudetenland-Heimatland“ v nákladu 1 000 kusů (v roce 1950 již dosahoval 30 000 nákladu).

V roce 1949 se na trhu objevilo dalších 23 sudetoněmeckých listů, převážně měsíčníků (9). Vydavatelé vykonávali svou činnost v Mnichově, v Schrobenshausenu, v Bayreuthu atd. Tento nárůst byl způsoben především uvolňováním pravidel pro vydávání tisku v americké zóně, což se začalo projevovat již v předchozím roce. Od dubna 1949 se některé domovské listy stávají přílohami „Sudetenland-Heimatland“. V srpnu 1949 přichází na trh druhý tiskový orgán všech sudetských Němců „Der Sudetendeutsche“, který se zároveň stává konkurencí k „Sudetenland-Heimatland“. Dalším významnějším titulem, který se objevil na trhu v srpnu roku 1949 je týdeník „Der Volksbote“. Dne 7. 9. 1949 byla založena Spolková republika Německo. Tento akt se na nárůstu sudetoněmeckých periodik neprojevil. Vznik SRN měl za následek změny v legislativě, které se týkaly tisku a veřejného mínění jako celku.

V roce 1950 bylo vydáno 14 nových sudetoněmeckých listů, převážně měsíčníků (6). Vydavatelé byli z Mnichova, z Rosenheimu, z Ingolstadtu, z Kaufbeurenu atd. Ze všech sudetských Němců v Bavorsku projevovali v tomto roce největší aktivitu ti, kteří byli odsunuti z oblasti Jesenicka. Dne 12. 5. 1950 byl „Sudetenland-Heimatland“ prodán vydavateli „Der Sudetendeutsche“. Od této doby vychází (dočasně) pouze jediný tiskový orgán sudetských Němců.

V roce 1951 byly vydány pouze 4 nové sudetoněmecké listy. Mezi těmito tituly byl i nejvýznamější „Sudetendeutsche Zeitung“, který se stal hlavním tiskovým orgánem všech sudetských Němců. Tento titul vychází i dnes.

V roce 1952 přibylo na trhu dalších 11 sudetoněmeckých listů, převážně měsíčníků (6). Vydavatelé se soustředili v Mnichově, v Regensburgu, v Inningu am Ammersee, ve Wolfratshausenu atd.

V roce 1953 se na trhu objevily 2 nové sudetoněmecké listy. O rok později k nim přibyly opět 2 nové sudetoněmecké listy a v následujícím roce 1955 počet nepatrně vzrostl na 3 sudetoněmecké listy.

Tištěné náklady sudetoněmeckých listů se většinou pohybovaly od 250 do 5 000 výtisků. Výjimečně některé tituly dosahovaly i vyšších nákladů např. „Reichenberger Zeitung“ (6 200 výtisků), „Egerer Zeitung“ (7 000 výtisků), „Unser Egerland“ (12 000 výtisků), „Die Brücke“ (18 000 výtisků), „Sudetenland-Heimatland“ (30 000 výtisků), „Der Sudetendeutsche“ (40 000 výtisků), „Sudetendeutsche Zeitung“ (46 000 výtisků) nebo „Der Volksbote“ (55 340 výtisků).⁸⁵

3.1. Domovský tisk (Heimatpresse)

Počátek vydávání sudetoněmeckého tisku v Německu byl ve znamení oběžníků (Rundbriefe) a tzv. domovského tisku (Heimatpresse, Landsmannschaftszeitung), „*který byl orientován na segment přesídlenců z konkrétních míst a oblastí, přičemž tento geografický aspekt se zpravidla odrazil v názvech takových listů.*“⁸⁶ Potřeba domovských listů rostla s počtem nových přistěhovalců ze Sudet.⁸⁷ Oficiální licencovaný tisk se přistěhovatelskou problematikou zabýval pouze okrajově a získat

85 KURTH, Karl O., Prof. Dr. *Handbuch der Presse der Heimatvertriebenen*. 1. vyd. Kitzingen – Main: Holzner - Verlag, 1953. s. 156 – 177 a s. 231 - 249.

KUBÍČEK, Jaromír a Miloš Papírník. *Osudy Němců vysídlených z České republiky po roce 1945*. 1. vyd. Brno: Moravská zemská knihovna, 2002. s. 82. ISBN 80-7051-140-0. a CHMIELEWSKI, Horst a Gert HAGELWEIDE. *Bestandsverzeichnis der deutschen Heimatvertriebenenpresse*. 1. vyd. Mnichov: Saur, 1982. s. 284. ISBN 3-598-10386-7. *V celé kapitole "Přehledu bavorského trhu se sudetoněmeckým tiskem" jsem vycházela z těchto tří titulů.*

86 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 197. ISBN 978-80-86140-49-0.

licenci bylo pro druh tohoto tisku téměř nemožné. Sudetští Němci tedy začali vydávat své první domovské listy na hranici legálnosti. Nebyly totiž licencovány. V zájmu spojenců, zvláště Američanů, nebylo, aby se přesídlení Němci ze sudetského území sdružovali.⁸⁸ Měli strach z radikálnosti přesídleneckých organizací. Z tohoto důvodu musel i sudetoněmecký tisk hledat jiné než zcela oficiální cesty a přístupy, aby mohl vzniknout a dále pokračovat ve své činnosti. Spoléhal tedy na to, že není k prodeji na oficiálních místech, ale pouze na předplatné. Další „výhodou“ byla skutečnost, že se jednalo o rukopisy⁸⁹ nezabývající se politikou⁹⁰ a politickými událostmi, ale především uveřejňováním adres, např. „Egerland Heimatland“, „Braunauer Rundbrief“, „Isergebirgs – Heimatbrief“. Domovské „noviny“ (spíše základy novin) byly určeny pouze „úzkému“ okruhu lidí.

Nejdříve se v domovských listech projevoval pocit společného údělu, sounáleženosti k odsunutým sudetským Němcům. „*Domovské listy mají své oprávnění díky tomu, že se zabývají malými, osobními a místními zprávami z blízkých domovských oblastí.*“⁹¹ Mezi jeden z prvních druhů takových domovských listů patřily tzv. Heimatsbriefe (domovské dopisy). Toto označení nesly tyto dopisy většinou ve svých názvech, např. „Egerländer – Heimatbrief“ (první vydání v roce 1946), „Isergebirgs – Heimatbrief“ (první vydání v červnu 1947), „Ascher Rundbrief“ (červen 1948), „Altwater Heimat“ (říjen 1949). Jejich vzhled připomínal ve většině případů opravdové dopisy psané na psacím stroji (stejně strojopisové písmo i grafika)⁹² ve formátu A4 a v rozsahu 4 až 8 stran, vycházely pravidelně převážně v měsíčních (ty úspěšnější později i ve čtrnáctidenních) intervalech s nákladem od 500 až 5000 kusů. Také se na trhu objevovaly domovské listy v menším formátu A5, ale s větším rozsahem 24 až 40 stran, např. „Bärner Ländchen“ (1952), „Aussiger Bote“ (prosinec 1948).

Zřídka se vydavatelé Heimatsbriefe snažili, aby tyto tiskoviny připomínaly noviny. Zaměřovali se na informace z míst, odkud pocházeli, a z nového domova. Vyvstávaly zde vzpomínky na domov, a to i formou poezie. Postupně přibývaly ilustrace a fotografie z původní domoviny sudetských Němců, z historie oblastí a

87 Pokud se v některém z licencovaných titulů objevila informace o problémech přistěhovalců, byla publikována v souladu s oficiálními postoji spojenců.

88 Zájem spojenců o nesdružování přistěhovalců se projevoval hned při odsunu, kdy byli lidé ze stejné oblasti (dokonce i malé vesnice) rozděleny do rozdílných spojeneckých zón.

89 Noviny byly na titulní straně označeny: „Vytisknuto jako rukopis. Není k dostání ve volném prodeji.“ „Als Manuskript gedruckt. Im freien Buchhandel nicht erhältlich.“

90 Až po roce 1948 s uvolňováním situace v tisku v americké zóně se začíná i tento tisk zabývat i politikou.

91 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, Složka č. 712 Korespondence Dr. Lodgman s Bundespresseamt: „Die heimatblätter haben ihre Berechtigung nur wegen der kleinen persönlichen und örtlichen Nachrichten aus den engsten Heimatgebieten.“

92 Např. Braunauer Rundbrief viz. Příloha č. 5.

inzerce, která byla především pro tento druh listů životně důležitá. „*Naprostá většina domovských listů, které tvoří několik desítek titulů, byla vydávána na úrovni okresů resp. spojených okresů bývalého Československa.*“⁹³ Jednalo se např. o: Altvater (Jeseníky), Asch (Aš), Aussig (Ústí n. Labem), Böhmerwald (Šumava), Braunau (Broumov), Brünn (Brno), Brüx (Most), Dux (Duchcov), Eger (Cheb), Egerland (Chebsko), Erzgebirge (Krkonoše), Franzensbad (Františkovy Lázně), Gablonz (Jablonec), Graslitz (Kraslice), Karlsbad (Karlovy Vary), Böhmisch Leipa (Česká Lípa), Marienbad (Mariánské Lázně), Nordböhmen (Severní Čechy), Olmütz (Olomouc), Reichenberg (Liberec), Teplitz (Teplice) atd. Domovské listy dokázaly sjednotit lidi podobných osudů, kteří byli původně z jedné oblasti a náhle se ocitli v cizí zemi a museli si vybudovat svou novou existenci, budoucnost a identitu.

Domovský list měl pro sudetské Němce zvláštní význam. Základní myšlenkou bylo spojování narušených vztahů, a to jak rodinných, tak přátelských, a vytváření nových svazků lidí, které postihl společný osud. První domovský tisk byl založen na principu uveřejňování nových adres odsunutých. Adresy se sbíraly na jednom místě a zde byly podle jmen abecedně tříděny a následně pracně přepisovány na psacích strojích. Poté byly tyto seznamy v nezměněné podobě přetištěny v tiskárně. Tak vypadaly první domovské listy. Většinou až v průběhu roku 1948 se k těmto adresám přidávaly vzpomínky na domov, a to jak v podobě prózy, poezie, fotografií, ale i obrázků. Dalším tématem byly příběhy spojené s odsunem. Tato témata se ale časem stala monotónními. Vydavatelé sudetoněmeckých titulů se zahleděli především do vlastních problémů a nepřihlédli k tomu, že se jejich čtenáři zajímají nejen o svou rodnou vlast, ale potřebují i informace o novém domově, ale i hospodářské a politické informace jak z Německa, tak i ze světa. Více se opírali o minulost a většinou nebyli schopni ve svých tiskovinách ukázat přítomnost a budoucnost odsunutých, což vedlo až k postupnému odlivu předplatitelů a z toho plynoucího zániku tiskovin. K tomuto konci přispívaly ovšem i jiné faktory, jako například v 60. letech zdražení poštovního. „*Mnoho těchto publikací převzaly organizace nebo Landsmannschaft.*“⁹⁴

Domovské listy oživovaly staré vazby a přátelství a přispívaly k tomu, aby si sudetští Němci dále nesli svůj domov ve svém srdci. Tím se staly vyhledávanou spojnicí k minulosti, ke vzpomínkám a vazbám k místům, která pro ně představovala domov.

93 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 200. ISBN 978-80-86140-49-0.

94 GAIDA, Hans – Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landsmannschaften*. 1. vyd. Berlin: Ducker und Humblot, 1973. s. 34. ISBN 3-428-02848-1. „*Viele dieser Publikationen wurden später von Organisationen oder den Landsmannschaften übernommen.*“

3.2. Sudetoněmecký tisk spojený s organizacemi a politickými stranami

V kapitole 1. 8. 1 zmiňované krajaňské spolky, církevní a zemské organizace a politické strany vydávaly své „hlásné trouby“ v podobě svých tiskových orgánů.

„Se vznikem Sudetoněmeckého krajaňstva (*Sudetendeutsche Landsmannschaft Mnichov*) na zemské (*Bavorské*) a poté celospolkové úrovni souviselo i založení jeho ústředního tiskového orgánu.“⁹⁵ Od 1. 10. 1948 se stal titulem, který zastřešoval všechny sudetské Němce bez rozdílu původních oblastí, ze kterých tito lidé přišli, list „Sudetenland – Heimatland“ vycházející v Detmoldu v britské zóně. V srpnu 1949 k tomuto titulu přibyl další tiskový orgán „Der Sudetendeutsche“ z Lübecku rovněž z britské zóny. 12. 5. 1950 byl „Sudetenland – Heimatland“ prodán a následně spojen s „Der Sudetendeutsche“. „V dubnu 1951, tedy po etablování Sudetoněmeckého krajaňstva na celospolkové úrovni, vyšlo první číslo týdeníku ‘Sudetendeutsche Zeitung’ (*Sudetoněmecké noviny*), který je ústředním tiskovým orgánem krajaňstva dodnes.“⁹⁶

Kromě Sudetendeutsche Landsmannschaft vydávaly tiskoviny i jiné krajaňské organizace. „Jedná se například o časopisy ‚Volksbote‘ (*Národní posel*), vydávaný katolickou ‚Ackermann – Gemeinde‘ (*Ackermannova obec*), ‚Pfeil‘ (*Šíp*), časopis Sudetoněmecké mládeže, ‚Sudetenland‘, revue pro umění, literaturu a vědu, či o ‚Sudetendeutscher Turnerbrief‘ (*Sudetoněmecký turnerský list*), který vydává Pracovní společenství sudetoněmeckých turnerů a turnerek.“⁹⁷ Ve výčtu chybí např. „Mitteilungen des Adalbert – Stifter – Vereins“ vydávaný kulturní organizací Adalbert – Stifter – Verein a čtvrtletník „Witikobrief“ od Witikobundu. „V roce 1952 vyšlo první vydání ‚Sudeten – Jahrbuches‘ (*Sudetská ročenka*), kterým Seliger – Gemeinde (*Selingerova obec*) navázala na tradiční list DSAP, který vycházel do roku 1938 v Československu pod názvem ‚Arbeiter-Jahrbuchs‘ (*Pracovní ročenka*).“⁹⁸

95 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 200. ISBN 978-80-86140-49-0.

96 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 201. ISBN 978-80-86140-49-0.

97 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 202. ISBN 978-80-86140-49-0.

98 WEGER, Tobias. „Volkstumskampf“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 634. ISBN 978-3-631-57104-0. „Im Jahr 1952 erschien die erste Ausgabe des ‚Sudeten – Jahrbuches‘, mit dem Seliger – Gemeide die Tradition des bis 1938 in der Tschechoslowakei von der DSAP herausgegebenen Arbeiter – Jahrbuchs aufnehmen wollte.“

4. Přehled vybraných titulů vzniklých před 7. 9. 1949

4.1. „Braunauer Rundbrief“

První z domovských listů se objevil již 20. června 1946 „Braunauer Rundbrief“ (viz. Příloha č. 5), který vycházel jako dvouměsíčník v nákladu 3 300 výtisků. Byl určen sudetským Němcům z původní oblasti Broumovska a Náchodska. Vydavatelem bylo benediktínské opatství z Broumova v Rohru, jmenovitě opat Dr. Dominik Prokop⁹⁹, který byl zároveň i jeho šéfredaktorem a redaktorem. Opat Dr. Dominik Prokop se snažil obnovit stará přátelství a lidem dodat sílu a odvahu v nových začátcích. K tomu jej předurčila i jeho profese duchovního, patrná i ze stránek „Braunauer Rundbrief“. „*Opatství Broumov v Rohru je také středem života lidí z Broumovska. To byla velká zásluha opata Dominika Prokopa, že začal v roce 1946 vydávat, Braunauer Rundbrief, který přinesl do celého světa odsunutým a rozptýleným lidem hodně útěchy a dal několik tipů k nalezení ztracených členů.*“¹⁰⁰

O Broumově a Náchodsku psal Dr. Dominik Prokop s nesmírným citem a láskou a samozřejmě i v duchu jeho profese opata kláštera. „*Myslím na domov. Byl stále krásný. Ale nejkrásnější přece, když jsme v letní pouti stáli tam nahoře na skalách u hvězdné kaple a u nohou daleký Broumov. Země ležela rozevřená.*“¹⁰¹

Prvních devět vydání připomíná vzhledově již zmiňované dopisy psané na psacím stroji ve formátu A4. Není na nich znát žádná profesionální grafická práce. Tato čísla byla zasílána poštou a byla odkázána na dobrovolné příspěvky čtenářů. Od desátého čísla (od 1. 8. 1947) byly tyto noviny již graficky upravovány. Jejich rozsah byl 4 strany, formát zůstal stejný (A4) a prodávaly se na předplatné za 30 pfeniků. O měsíc později (v 11. čísle) se vyzkoušela nová podoba loga, které se změnilo ještě jednou, a to hned v následujícím čísle. V roce 1948 vyšel tento list celkem 10x s kolísavým rozsahem 6 až 8 stran. Těsně před měnovou reformou se v „Braunauer Rundbrief“ objevily fotografie Broumovska, které pak byly součástí každého čísla. Důsledky měnové reformy se nijak na tomto listu neprojeví. Rok 1949 byl štědrý v rozsahu – 16

⁹⁹ Benediktinerabtei Braunau in Rohr, Abt Dr. Dominik Prokop (Bavorsko - Forchheim). Personálie naleznete v kapitole „Vydavatelé a financování.“

¹⁰⁰ MENZEL, P.Beda. *Schicksale der Abtei Braunau in Rohr unter der Regierung des Abtes Dr. Dominik Prokop 1926 – 1969 und deren Auswirkung*. Mnichov. 1980. Institut Bohemicum. s.59. „*Die Abtei Braunau in Rohr ist auch immer ein Mittelpunkt für die Braunauer Landsleute. Es war ein grosses Verdienst des Abtes Dominik Prokop, dass er bereits 1946 begann, für sie den Braunauer Rundbrief herauszugeben, der den in alle Welt vertriebenen und zerstreuten Landsleuten viel Trost und manchen Tip zur Auffindung der verlorenen Angehörigen brachte.*“

¹⁰¹ PROKOP, Dominik, Dr. *Liebe Landsleute aus der alten Braunauer Heimat*. Braunauer Rundbrief. 1947, č. 10, s. 1. „*Ich denke an die Heimat. Sie war immer schön. Am schönsten aber doch, wenn wir im sommerlicher Wallfahrt droben auf dem Felsen bei der Sternkapelle standen und zu den Füßen das weite Braunauer Land ausgebreitet lag.*“

až 22 stran. Od čtvrtého čísla roku 1949 vychází velká fotografie z „domova“ na titulní straně, čímž list získává vnější podobu časopisu.

Zajímavý je tón, jakým opat Dominik Prokop psal o Čechách a Československu. Až do čísla 11, které vyšlo 2. 9. 1947, se v „Braunauer Rundbrief“ neobjevují žádné informace, které by naznačovaly jeho postoj k Čechům. Zpočátku se soustředil na uveřejňování adres, vyhledávání osob a dodávání síly, naděje a pokory. Články o původním domově měly lyrický nádech a byly zabarvené citově až poeticky. Od 11. čísla začíná tento list nabírat nový směr. Rozšiřuje se o články z původní oblasti, a to o vztazích sudetských Němců a Čechů a o historických kořenech jejich sporu. „*Na začátku historie, když země své jméno dostala, byli zde keltští Bojeři a od nich je název Boihaemum, Böhheim, Böhmen. Po Keltech následovali germánské kmeny Markomanů, a poté, když tyto kmeny odtáhly, nastěhovali se Slované, kteří osídlili především vnitrozemí mezitím, co husté lesy v pohraničí zůstaly téměř pusté.*“¹⁰² V roce 1946 měl tento list pouhých 500 předplatitelů. Do poloviny roku 1948 stoupl náklad na 3 000 výtisků. Informace o původním domově korespondoval do „Braunauer Rundbrief“ ředitel Vincenz Maiwald¹⁰³, avšak počátkem roku 1948 mu to přinášelo problémy.¹⁰⁴ Začátek roku 1948 nebyl těžký pouze pro Vincenza Maiwalda, ale z jistého pohledu i pro „Braunauer Rundbrief“. Hned v prvním čísle tohoto roku sháněl opat Dr. Dominik Prokop tiskařský papír: „*Pokud má někdo možnost zakoupit tiskařský papír, tak o něj prosím. Rád jej zaplatím.*“¹⁰⁵ Od tohoto roku se také začíná rozšiřovat okruh dopisovatelů a spolupracovníků. Další zajímavostí je u titulu „Braunauer Rundbrief“ otázka licenční. Na titulní straně je otištěna informace, že tomuto listu byla přidělena licence č. 6. Ovšem ve skutečnosti licenci č. 6 obdržel již 26. 10. 1945 „Oberbayerisches Volksblatt“.¹⁰⁶

102 PROKOP, Dominik, Dr. *Liebe Landsleute aus der alten Braunauer Heimat*. Braunauer Rundbrief. 1947, č. 11, s. 1. „*Am Anfänge der Geschichte, als das Land seinen Namen erhielt, sassen hier die keltischen Bojern und von Ihnen nannte man es Boihaemum, Böhheim, Böhmen. Nach den Kelten folgten die germanischen Markomanen und erst als diese abgezogen waren, zogen die Slaven nach, die vor allem Innerböhmen besiedelten, während die dichten Grenzwälder fast ganz unbewohnt blieben.*“

103 Vincenz Maiwald (1862 – 1951) člen řádu benediktinů a ředitel řádového gymnázia v Broumově, historik

104 PROKOP, Dominik, Dr. *Liebe Landsleute aus der alten Braunauer Heimat*. Braunauer Rundbrief. 1948, č. 1, s. 2. „*Ze starého domova se mnoho nedozvíme. Ctihodný pan ředitel Vincenz Maiwald nechává všechny, kteří mu píší nebo přejí štěstí, srdečně pozdravovat. Stav naproti je takový, že nemůže psát. Jak jsem slyšel, měl kvůli korespondenci již těžkosti.*“ „*Aus der alten Heimat erfahren wir nicht sehr viel. Der hochwürdige Herr Direktor P. Vinzenz Maiwald läst allen, die ihm schreiben oder Glück wünschen, herzlich Danken. Die Verhältnisse drüben sind so, dass er nicht schreiben kann. Wie ich hörte, hatte er wegen seiner Korrespondenz schon Schwierigkeiten.*“

105 PROKOP, Dominik, Dr. *Liebe Landsleute aus der alten Braunauer Heimat*. Braunauer Rundbrief. 1948, č. 1, s. 2. „*Wenn jemand die Möglichkeit hat, Druckpapier zu Kaufen, so bitte ich darum. Ich will es gern bezahlen.*“

106 WAGNER, Hans. *Enzyklopädie der Bayerischen Tagespresse*. 1. vyd. Mnichov: Jehle – Rehm, 1990. s. 771. ISBN 3-8073-0833-4.

4.2. „Sudetenland-Heimatland“

Přestože tento titul nebyl ani licencován ani vydáván v Bavorsku, není možné se mu v této práci nevěnovat. „Sudetenland-Heimatland“ (Příloha č. 6) byl prvním titulem, který zastupoval všechny sudetské Němce. Stal se tiskovým orgánem sudetoněmeckého Landesverband Bayern¹⁰⁷, který nemohl v této době vlastní noviny vydávat: „..., že *Landsmannschaft* svého času mohl vybudovat svůj vlastní časopis s málo prostředky, ale neobdržel licenci od okupačních mocností... a že se později cítil zavázán uzavřít smlouvy se soukromými sudetoněmeckými vydavateli.“¹⁰⁸ Vydavatelem „Sudetenland-Heimatland“ byl Wilhelm Mosig z Detmondu z britské zóny.¹⁰⁹

První číslo vyšlo 1. 10. 1948 ve formátu A4 v rozsahu 8 stran, s počtem výtisků 1 000 kusů a s periodicitou 2x měsíčně.¹¹⁰ Jeho prodejní cena byla 2,- DM.¹¹¹ Jak vzhledově, tak i obsahově se tyto noviny po celou dobu své existence hledaly. Znatelné to bylo jak na kolísajícím rozsahu 6 až 44 stran, ale i na časté změně loga a grafiky. Příčinou mohl být fakt, že vycházely těsně po válce a neměly ještě jasnou koncepci. Úvodník prvního čísla překvapil jeho obsahem, který radikálně odsuzoval ztrátu domoviny a otázku samotného odsunu popisoval jako velkou křivdu. Dr. Rudolf Lodgman von Auen používal v tomto úvodníku propagandistické výroky např.: „*Na vraždě a zločinu se nedá vystavět žádná morální stavba, dvojitě používání práva, jedno pro německý národ a druhé pro ostatní nesmí existovat, pokud se svět nechce stát kořistí asijského růstu.*“¹¹²

Lze konstatovat, že se tyto noviny zabývaly hlavně nespravedlností a odsuzováním odsunu z pohledu sudetských Němců. Tento akt popisovaly jako bezpráví, které bylo na sudetských Němcích spácháno. Vůbec se například nezabývaly příčinou vzniku 2. světové války, jejím průběhem a důsledky vlády nacistického režimu. Nikdo nehodnotil rozvrácení první republiky a ani spolupráci Henleina s Hitlerem. Všechny články se obsahově věnovaly odsunu, a to z různých pohledů. Využívalo se

107 Landesverband Bayern byl v této době nejsilnějším a nejlépe organizovaným svazem sudetských Němců

108 NERAD, H. *Unsere Zeitung*. Sudetendeutsche Zeitung. 1951, č. 1, s. 2. ISSN 04914546. „..., dass die Landsmannschaft zu einer Zeit, da sie ihr eigenes Blatt aus kleinen Anfängen und dementsprechend mit bescheidenen Mitteln, hätte aufbauen können, nicht die erforderliche Lizenz der Besatzungsmacht erhielt und dass sie sich späterhin verpflichtet fühlte, Verträge mit privaten sudetendeutschen Herausgebern zu schliessen...“

109 V britské zóně bylo jednodušší získat licenci.

110 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“

111 Sudetenland-Heimatland. Detmold: Wilhelm Mosig, 1948, č. 1. (čtvrtletní předplatné, k němuž bylo nutné připočítat ještě poštovné).

112 AUEN, Rudolf Lodgman von, Dr. *Zum Geleit!* Sudetenland-Heimatland. 1948, č. 1, s. 1. „*Auf Mord und Verbrechen kann man keinen sittlichen Bau errichten, ein doppeltes Recht, eines für das deutsche Volk und ein anderes für die anderen, darfes nicht geben, wenn die Welt nicht die Beute des Asiatentums werden soll.*“

melancholie, idylických vzpomínek na domov, ale i barvitého popisu konkrétních událostí při divokém odsunu (např. tragédie v Ústí nad Labem).

Vůči spojencům byly tyto noviny velice opatrné. V obsahu není možné najít žádný článek, který by přímo spojeneckou politiku kritizoval. Na druhé straně se dá pochopit nepřímá kritika spojenecké politiky, která se týkala odsunu.

Od č. 5, které vyšlo 1. 12. 1948, se poprvé změnil podtitulek v hlavičce loga z původního „Zpravodaj společenského zájmu sudetských Němců“¹¹³ na „Zpravodaj sudetoněmecké etnické skupiny“¹¹⁴. Obsahově a ani graficky se ovšem nic jiného nezměnilo. Další změna loga přišla již ve spojeném čísle 8/9, následně v čísle 10, 11, 13, 15, 16, 22 a 24. Graficky se tyto noviny také postupně proměňovaly. Od čísla 22 připomíná jejich vnější vzhled spíše časopis. Na titulní straně se střídají velké fotografie (cca 2/3 str.) známých měst ze Sudet (např. Liberec, Olomouc, Karlovy Vary).

Aby se docílilo nejen zvýšení nákladu „Sudetenland-Heimatland“, ale především aby se jednotlivé skupiny sudetských Němců sjednotily, staly se od 1. 4. 1949 některé domovské listy přílohou.¹¹⁵ Postupně se připojovali další vydavatelé.

V roce 1950 vycházel „Sudetenland-Heimatland“ týdně a ve větším formátu. Rozsah novin zůstal 8 stran, z nichž několik patřilo inzerci. Obsah zůstal stejný. V této době dosahoval 30tisícového nákladu a byl bohatý na inzerci.

V září 1949 uzavřel Landesverband Bayern smlouvu se „Sudetenland-Heimatland“, kde bylo vydavateli „Sudetenland-Heimatland“ přislíbeno, že zůstane i nadále jediným úředním tiskovým orgánem sudetských Němců.¹¹⁶ Tato smlouva byla uzavřena v době, kdy se začal vydávat „Der Sudetendeutsche“¹¹⁷ a jehož vydavatel získal podobnou smlouvu dne 20. 11. 1949 ne zcela průhledným způsobem.¹¹⁸ „*On (Ernst W. Paul)¹¹⁹ již jednou postavil SL se založením ‚Sudetendeutsche‘ před hotovou věc a zajistil si souhlas Pracovní skupiny sever přes Prof. Diewocka na podivném*

113 *Sudetenland-Heimatland Mitteilungsblatt der „Interessengemeinschaft der Sudetendeutschen“.*

114 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“ *Mitteilungsblatt sudetendeutschen Volksgruppe*

115 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“ „*Sudetenland – Heimatland, Egerer a Reichenberger Heimatbriefe se nejprve včlenily do novin ‚Sudetenland-Heimatland‘. „SHD, Egerer und Reichenberger Heimatbriefe vererst gliedern sich in die Zeitschrift ‚Sudetenland-Heimatland‘ mit 1. April 1949 ein.*“ (viz. Příloha č. 12)

116 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“

117 „*Der Sudetendeutsche*“ *byla největší konkurence pro „Sudetenland-Heimatland“.* viz. „*Der Sudetendeutsche*“.

118 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Der Sudetendeutsche“ Ernst W. Paulem

119 *Ernst W. Paul byl vydavatelem Der „Sudetendeutsche“ viz. kapitola Vydavatelé a financování, „Sudetendeutsche“*

základě.¹²⁰ Tato smlouva byla podepsána i přes nesouhlas Dr. Rudolfa Lodgmana von Auen. „*Prohlásil jsem již 9. října 1949 a toto stanovisko jsem neopustil, že jsem připraven přijmou ‚Sudetendeutsche‘ jako oficiální orgán, když přejde do vlastnictví Landsmannschaft.*“¹²¹ Dne 19. 1. 1950 (po soudních rozepřích) byl „Der Sudetendeutsche“ uznán jako druhý ústřední orgán Landsmannschaftu.

„Sudetenland-Heimatland“ se dostal do značných finančních problémů, a to díky novému projektu vydavatele (titul „Das ganze Deutschland“), který dotoval ze zisku „Sudetenland-Heimatland“. Tato nadměrná finanční zátěž přispěla k prodeji obou těchto listů (i s dluhy) největšímu konkurentovi Ernstovi W. Paulovi vydavateli „Der Sudetendeutsche“.¹²²

4.3. „Der Sudetendeutsche“

V srpnu 1949 se v západní zóně objevila velká konkurence pro „Sudetenland-Heimatland“ v podobě týdeníku „Der Sudetendeutsche“ (viz. Příloha č. 7), který byl vydáván stejně jako „Sudetenland-Heimatland“ v britské zóně. Tento týdeník měl v podtitulu „nadstranický a nezávislý orgán sudetoněmecké národní skupiny“¹²³. Vydavatelem byl Ernst W. Paul jako soukromá osoba (Verlag Sudetenland), ale s jeho osobou jsou spojeny i další aktivity – byl například „předsedou tamější sudetoněmecké pracovní skupiny“¹²⁴ Vydavatel Ernst W. Paul si byl hned od počátku vědom, že se musí zaměřit na americkou zónu a především na Bavorsko, aby získal své čtenáře a především politickou podporu. Náklad „Der Sudetendeutsche“ se pohyboval okolo 3 000 kusů (po spojení se „Sudetenland-Heimatland“ náklad stoupl až na 40 000 výtisků).¹²⁵ Inzerce v tomto titulu byla také zastoupena.

I přesto, že nebyl vydáván v Bavorsku, měl, stejně jako „Sudetenland-Heimatland“, pro Bavorsko velký význam. Z tohoto důvodu ho zařazuji mezi listy, které byly pro sudetské Němce v Bavorsku podstatné.

120 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Der Sudetendeutsche“ - *dopis od Ing. Rudolfa Staffen o Dr. Ernstovi W. Paulovi. „Er hat ja schon einmal die SL mit der Gründung des ‚Sudetendeutschen‘ vor fertige Tatsachen gestellt und hat sich die Zustimmung der Arbeitsgemeinschaft – Nord durch Prof. Diewock auf recht eigenartige Weise zu beschaffen gewusst.“*

121 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 555, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen ohledně Detmoldu „*Ich hätte schon am 9. Oktober 1949 erklärt und habe diesen Standpunkt nie verlassen, dass ich den ‚Sudetendeutschen‘ nur dann als offizielles Organ anzuerkennen bereit sei, wenn er ins Eigentum der Landsmannschaft übergehe...*“

122 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“

123 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“

124 *der Vorsitzende der dortigen sudetendeutschen Arbeitsgemeinschaft*

125 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“

Dne 12. 5. 1950¹²⁶ odkoupil Ernst W. Paul do svého vydavatelství „Sudetenland-Heimatland“ a „Das ganze Deutschland“.¹²⁷ Od 25. 5. 1950 vycházejí pouze jedny jediné noviny jako tiskový orgán sudetských Němců v západním Německu pod jmenem „Der Sudetendeutsche“ s podtitulem „Sudetenland-Heimatland“ a s dalším podtitulem „Sdružený oficiální orgán sudetoněmecké etnické skupiny v Německu.“¹²⁸ „*Sudetendeutsche*‘, který vycházel v nejvyšším nákladu 3 000 výtisků jako čtrnáctideník, bude dále vycházet v Detmoldu a ‚Sudetenland-Heimatland‘, který jako týdeník s nákladem 30 000 výtisků smí být zmíněn jen v podtitulku.“¹²⁹ Z korespondence Rudolfa Lodgmana von Auen¹³⁰ vyplývá, že Landesverband Bayern neměl na chod „Der Sudetendeutsche“ žádný vliv, a to ani po stránce ekonomické, ani redakční.¹³¹ „...“, že může být uznán jako úřední a oficiální orgán etnické skupiny, jen pokud on na něj bude mít daný vliv po stránce finanční a redakční, bez těchto předpokladů není možné, aby list soukromé osoby byl uznán oficiálním orgánem.“¹³² Dá se říci, že si Ernst W. Paul dělal co chtěl, a i když „Der Sudetendeutsche“ měl reprezentovat všechny sudetské Němce, tak jak hlásal ve svém podtitulu, reprezentoval pouze svého vydavatele. „... kontroloval naše zrcadlo z Kemptenu – Folge a vyhodil ho. Přinesl vlastní články a vyřadil většinu článků, které byly psány pro Kempten.“¹³³ To, že Landesverband Bayern nemohl žádným způsobem vynaložit finanční tlak, aby prosadil svůj vliv a své názory v „Der Sudetendeutsche“, bylo rozhodně nevýhodné. Sudetendeutsche Landsmanschaft si byl vědom nutnosti vlastnit redakce i tiskárny v Bavorsku. „Existuje k tomu pouze logický cíl (také z jiných důvodů): Sídlo tisku v Bavorsku a zastoupení (pobočka) v Bonnu. Všechno ostatní jsou nouzová řešení, která měla být dočasná, anebo návrhy, které měly pouze nějaký vedlejší zastírací důvod.“¹³⁴

126 WEGER, Tobias. „*Volkstumskampf*“ ohne Ende? *Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 516. ISBN 978-3-631-57104-0.

127 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 700, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetenland-Heimatland“

128 „*Vereinigtes offizielles Organ der Sudetendeutschen Volksgruppe in Deutschland*“.

129 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetendeutsche“ s Ing. Rudolfem Staffen ze dne 22. 5. 1950 „*„Der Sudetendeutsche*‘, die als Halbmonatsschrift mit einer Bezieherzahl von höchstens 3 000 erschien, wird nun in Detmold fortgesetzt und die Zeitschrift ‚Sudetenland-Heimatland‘ die als Wochenzeitung mit 30 000 festen Beziehern erschien, darf noch im Untertitel genannt werden.“

130 Rudolf Lodgman von Auen - tiskový mluvčí Landesverband Bayern a Sudetendeutsche Landsmanschaft.

131 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetendeutsche“

132 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetendeutsche“ „...“, dass er ein Zeitungsorgan nur dann als amtliches und offizielles Organ der Volksgruppe anerkennen könne, wenn er darauf den entsprechenden Einfluss in finanzieller und redaktioneller Hinsicht habe, dass es unmöglich sei, ein Privatunternehmen ohne diese Voraussetzungen als amtliches Organ anzuerkennen...“

133 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetendeutsche“ s Ing. Rudolfem Staffen ze dne 22. 5. 1950 „... kontrolierte unseren Spiegel für die Kempten – Folge und war dieselbe über den Haufen. Er brachte eigene Artikel und schied den Grossteil unserer Artikel, die ganz auf Kempten eingestellt waren, aus...“

134 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen s vydavatelem „Sudetendeutsche“ – dopis Harry Nerad adresovaný Dr. R. Lodgman von Auen, dne 15.7.1950 - „Es gibt daher nur ein logisches Ziel (auch aus weiteren Gründen): Sitz der Presse im Bayern und eine

Ve dnech 30. a 31. 7. 1950 byla ve Würzburgu podepsána smlouva (s platností od 1. 8. 1950, viz. Příloha č. 13) mezi představiteli Sudetendeutschen Landsmannschaft a vydavatelem Wilhemem Mosigem. „Der Sudetendeutsche“ zde byl uznán jako hlavní tiskový orgán Sudetendeutsche Landmanschaft. (Od 19. 8. 1950 nese „Der Sudetendeutsche“ nový podtitulek – „Úřední orgán sudetendeutschen Landsmannschaft“.)¹³⁵ Předpokládaný podíl ve vydavatelství se neuskutečnil. Jediné, co se Sudetendeutsche Landsmannschaft podařilo, bylo prosazení „vlastního“ člověka do redakce.¹³⁶ Rozhodně touto smlouvou nebylo dosaženo konečného řešení, které by bylo pro obě strany uspokojivé. Již 27. 9. 1950 byla tato smlouva ze strany Sudetendeutsche Landsmannschaft Dr. Rudolfem Lodgman von Auen vypovězena (viz. příloha č. 14). Přestože hned od počátku tento list provázejí různé soudní rozepře se Sudetendeutsche Landsmannschaft, v jeho obsahu nezaznamenáváme žádné náznaky těchto zákulisních sporů. Až po vypovězení smlouvy je na titulní straně „Sudetendeutsche“ konkurenční boj v podobě podtitulu „Největší a jediný oficiální deník sudetoněmecké národní skupiny.“¹³⁷

„Der Sudetendeutsche“ používaly hned od prvního vydání velký novinový formát (cca A3). Věnovaly se podobně jako „Sudetenland-Heimatland“ tématům, která byla zajímavá pro celou skupinu sudetských Němců bez ohledu na jejich vyznání a oblast, ze které pocházeli. „Der Sudetendeutsche“ měl oproti jiným novinám větší rozsah (20 stran) a poutavější grafické zpracování – na dvojbarevné hlavní straně, vytištěné na lesklém papíře, se střídaly velké fotografie z domova (14 x 21 cm). Redakční články obsahovaly široké spektrum témat ze všech sudetoněmeckých oblastí.

4.4. Egerland – Heimatland

Byl založen v roce 1946 Dr. Bergmannem¹³⁸ (původně z Plané u Mariánských lázní) v Immeldorf u Ainsbachu. Měsíčník „Egerland-Heimatland“ (viz. Příloha č. 8)

Vertretung (Expositur) in Bonn. Alles andere sind Notlösungen, die nur vorübergehend sein dürfen, oder Vorschläge, denen lediglich Scheingründe unterlegt sind.“

135 *Das amtliche organ der sudetendeutschen Landsmannschaft.*

136 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov, SdA 703, Korespondence Dr. Rudolf Lodgman von Auen o „Sudetendeutsche“ - *Taktika vlastního člověka v redakci se v praxi ukázala nevyužitelná, protože Ernst W. Paul rozhodoval a cenzuroval i nadále rozhodoval o všem, co bude v novinách uveřejněné.*

137 *Die grösste und einzige offizielle Zeitung der sudetendeutschen Volksgruppe.*

138 WEINMANN, Josef, Dr. *Egerländer Biografisches Lexikon*. 1. vyd. Bayreuth: Druckhaus Bayreuth, 1985. s.71 – 72. ISBN 922 808-12-3. „Bergmann Alois (8. 2. 1903 Staab – 13. 10. 1982 Nittenau/Opf.). V původní vlasti byl vydavatelem časopisu „Unsere Heimat“ a redaktorem „Sudetendeutsche Volksheftbücher“. V Bavorsku založil v roce 1949 nový časopis „Egerland – Heimatland“. Následně řídil v roce 1950 nové založení „Unser Egerland“ (později přejmenován na „Der Egerländer“), který řídil 7 let. ... Je rovněž znám jako zakladatel Chebských muzeí (Egerlandmuseum) v Řeznu (Regensburg 1951) a v Bayreuthu (1954).“
 „Bergmann Alois (8. 2. 1903 Staab – 13. 10. 1982 Nittenau/Opf.). In der Heimat war er Herausgeber der Zeitschrift „Unsere Heimat“ und der Schriftenreihe

vycházel pouze od roku 1946 do 1949 ve formátu A4 a v rozsahu 24 stran. Čtvrtletní předplatné stálo 1, 80 DM. Ale podepsala se zde měnová reforma z roku 1948, a tak Dr. Bergmann nebyl schopen dál tento list financovat. „...*Mezitím se vyskytly těžkosti kvůli měnové reformě...*“¹³⁹ Proto jej prodal Georgu Fischerovi (z původní oblasti Cheb) a Dr. Bergmann začal pracovat v Adalbert – Stifter – Verein a v Bayerische Verein pro péči o domov (Heimatpflege). Věnoval se novému projektu „Unser Egerland“.

U tohoto titulu si nelze nepovšimnout již zmiňovaného způsobu obcházení licencí. Hned na titulní straně je uveřejněno: „*Vytištěn jako rukopis. Ve volném knižním obchodě není k dostání.*“¹⁴⁰ Při čtení tohoto titulu je zřejmé, že Dr. Bergmann má s vydavatelskou činností zkušenosti. Před válkou byl vydavatelem „Unsere Heimat“ v Plané u Mariánských lázní. Titul byl po celou dobu jednotný jak po grafické stránce, tak i po stránce rozsahu a obsahu. Působil nepoliticky a s kulturním nádechem. Věnoval se především historii a krásám původní oblasti, a to jak formou prózy, tak i poezie. Dá se říci, že se zabýval pouze udržováním, popisováním, vysvětlováním tradic, nářečím a kulturním dědictvím etnické skupiny Chebska. Příkladem jsou milostné modlitby, popis průběhu vyhlášeného slavkovského masopustu nebo pověst o výstavbě kláštera v Teplé. Nikde ze článků nelze vyčíst vztah k Čechům, a to ani pozitivní ani negativní.

4.5. Aussiger Bote

V prosinci 1948 vyšel měsíčník Aussiger Bote (viz. Příloha č. 9) vydávaný Alfredem Bohmannem a byl určený sudetským Němcům z původní oblasti Ústí nad Labem. Počet výtisků 4 000. V tomto titulu byla i inzerce.

Obsahově jsou Aussiger Bote typickým domovským listem, udržujícím u svých čtenářů vzpomínky na domovinu. Aussiger Bote je domovský list, který se zaměřoval jednak na kulturní tradice a historické dědictví, ale zabýval se také politickými souvislostmi. Na úvodní straně byl věnován prostor zástupcům „Pracovní skupiny k udržení sudetoněmeckých zájmů“, např. Dr. Rudolfu Lodgmanovi von Auen, který

“Sudetendeutsche Volksheftsbücher”. In Bayern gründete er 1949 neu die Zeitschrift “Egerland-Heimatland”, überführte sie 1950 in eine Wiederbegründung von “Unser Egerland”, aus der dann schliesslich “Der Egerländer” hervorging, den er 7 Jahre leitete.hinaus bekannt wurde Dr. Bergmann als Gründer der Egerlandmussen in Regensburg (1951) und Bayreuth (1954).” Zajímavé je, že se nikde v žádné publikaci nebyla informace o jeho politickém smýšlení a ani o jeho působení v období druhé světové války.

139 BERGMANN, Dr. *Egerländer Heimatforscher und Heimatbildner!* Egerland – Heimatland, 1949, č. 1. „...Indeseen ergaben sich durch die Währungsreform Schwierigkeiten...“

140 Egerer Heimatbrief. Rosenheim: Dr. Bergmann, 1949. „Als Manuskript gedruckt. Im freien Buchhandeln nicht erhältlich.“

v čísle 1 v roce 1950 pod výrazným názvem článku „Rozbijte zdi mlčení!“¹⁴¹ vyzývá k vytvoření sbírky na vznik dokumentární sudetoněmecké „Bílé knihy“. Hned v druhém článku stejného čísla redaktor se zkratkou R. M. poukazuje na rozpor Postupimské dohody s jednotlivými články Charty lidských práv. *„Postupimská smlouva mluví o nutném přesídlení, ale nikdy se v Postupimi nejednalo o odebrání majetku sudetských Němců a nikdy nebyla podobná smlouva podepsána.“*¹⁴²

Obsah listu se často vrací k myšlence návratu sudetských Němců do původní vlasti. Časopis zveřejňoval i příspěvky (dopisy) o spolupráci ústeckých „západních“ sudetských Němců s ústeckými „východními“, kterým posílali vánoční balíčky. *„Takovou velkou radost jste mi ani nemohli udělat. Měla jsem z toho slzy v očích... Tak krásné a dobré věci jsme čtyři roky neviděli.“*¹⁴³

4.6. Der Volksbote

Ze spolupráce Ackermann-Gemeinde s katolickým spolkem slezských a jihovýchodních Němců se zrodil nápad na založení vlastního tiskového orgánu. O listu „Der Volksbote“ (viz. Příloha č. 10) se jednalo již v roce 1947 v Ackermann-Gemeinde (Dr. Paulus Sladek, Dr. E. Franzel, Hans Schütz a Dr. Turnwald).

Licenci získal vydavatel Gemeinnütziger Presseverein z Mnichova od Američanů poměrně pozdě, a tak první číslo týdeníku „Der Volksbote“ vyšlo až 5. srpna 1949. *„Vytvoření tohoto týdeníku musí být také označeno jako dílo svépomoci sudetoněmeckých katolíků. Při počátečním kapitálu 30 000,-DM, z čehož DM 8 000,- bylo darováno katolickými místy, zbylá částka byla s námahou sehnána na základě výzvy pražského Weihbischofs Dr. Remiger a skrz malých bezúročných půjček, mohly se Volksbote díky obětavé práci členů Ackermann – Gemeinde zmoci na 15 000 odběratelů, což jim zajistilo jejich existenci.“*¹⁴⁴

Šefredaktorem se stal Franz Gaksch. Týdeník „Volksbote“ vycházel v nákladu 55 340 výtisků. I v tomto titulu byla inzerce. „Der Volksbote“ měl ve svém podtitulu

141 AUEN, Rudolf Logman von, Dr. *Brecht die Mauer des Schweigens!* Aussiger Bote. 1950, č. 1, s. 3.

142 *„Das Postdamer Abkommen spricht von einer zwangsweisen Aussiedlung, aber niemals wurde in Potsdam auch von einer Enteignung der Sudetendeutschen gesprochen, noch wurde so ein ähnliches Abkommen unterzeichnet.“*

143 *„Eine grössere Freude konnten Sie uns nicht machen und die Tränen standen uns in den Augen... So schöne und gute Sachen haben wir seit vier Jahren nie wieder gesehen.“*

144 SCHÜTZ, Hans. *Ein Leben: Drei Epochen*. 1. vyd. Mnichov: Ackermann - Gemeinde, 1971. s. 533. *„Die Schaffung dieser Wochenzeitung muss ebenfalls als ein Werk der Selbsthilfe der sudetendeutschen Katholiken bezeichnet werden. Bei einem Anfangskapital von etwa DM 30 000,-, non dem DM 8 000,- kirchliche Stellen gestiftet hatten, der Restbetrag aber durch einen Aufruf des Prager Weihbischofs Dr. Remiger und durch zinslose kleine Darlehen mühsam aufgebracht*

„Listy vyhnanců“¹⁴⁵. Zajímavostí je, že v některých zdrojích je tento list označován jako „všeobecně zaměřený tisk nezávislý“, ovšem nelze si nevšimnout jeho značného katolického zaměření a prosazování názorů katolických politických stran, především CSU.

„Der Volksbote“ věnoval značný prostor pronásledování československé katolické církve komunistickým režimem. V současné době vychází „Der Volksbote“ jako součást „Sudetendeutsche Zeitung“.

5. Vznik SRN a jeho důsledky pro tisk

23. 5. 1949 byl vyhlášen Základní zákon „Grundgesetz“, který vstoupil v platnost druhého dne. Tím byl položen základ ke vzniku SRN, který nastal 7. 9. 1949, kdy byla formálně vyhlášena Spolková republika Německo (o měsíc později 7. 10. 1949 vznikl druhý německý stát Německá demokratická republiky NDR).

5.1. Přijetí tiskového zákona a jeho přínos pro svobodu slova

Dne 21. 9. 1949 podepsali vysocí komisaři Aliance „Tiskový a rozhlasový zákon“ (Presse- und Rundfunkgesetz), který zaručoval svobodu tisku v SRN. Díky němu nepodléhaly tiskoviny více zvláštním povolením a cenzuře ze strany spojenců. Tím byla zaručena svoboda a nezávislost tisku. Dá se říci, že již nic nebránilo zakládání vydavatelství a vydávání tiskovin v SRN. Od roku 1949 měl každý právo na vyjádření svého názoru slovem, písmem a obrazem. Svoboda tisku je důležitou součástí každé demokratické společnosti.

5.2. Sudetoněmecký tisk po 7. 9. 1949 do roku 1955

Vznikem SRN se sudetoněmecký tisk vycházející v Bavorsku početně nijak nenavýšil. Co se ovšem změnilo, byla svoboda slova, jež vedla ke změně obsahu titulů. Vydavatelé sudetoněmeckého tisku a jejich šéfredaktoři začali více projevovat své radikálnější názory a hájit své zájmy, a to jak směrem k Československu, tak i ke

werden musste, konnte der Volksbote durch offerwillige Werbearbeit der Mitglieder der Ackermann-Gemeinde in den ersten drei Monaten bereits auf etwa 15 000 Bezieher gebrecht und damit in seiner Existenz gesichert werden.“

145 „Blätter der Vertriebenen“

spolkové vládě, která jim začala více naslouchat např. Konrád Adenauer oficiálně přijal na začátku dubna 1951 v Bonnu Dr. Rudolfa Lodgmana von Auenem.

To určitě souviselo i s tím, že si západoněmečtí politici začali uvědomovat ekonomickou sílu, velikost a především politický potenciál voličské základny sudetských Němců.

5.3. Nejvýznamnější titul sudetských Němců vzniklý po 7. 9. 1949 - Sudetendeutsche Zeitung

První číslo vyšlo 7. dubna 1951. Vydavatelem byla Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft v Mnichově a šéfredaktorem Dr. Arthur Zechel¹⁴⁶, pro domovské listy byl odpovědný Hugo Schicht. Jednalo se o týdeník o nákladu 46 000 výtisků, který byl oficiálním orgánem Sudetendeutschen Landsmannschaft. V listu byla zastoupena také inzerce.

Rozhodnutí vlastního listu „Sudetendeutsche Zeitung“ (viz. Příloha č. 11) vzniklo po táhlých sporech s Dr. Paulem, vydavatelem „Der Sudetendeutsche“ a Sudetendeutsche Landsmannschaft. Dne 26. 9. 1950 získal Dr. Rudolf Lodgman von Auen nabídku od Ackermann – Verlag na spolufinancování listu „Sudetendeutsche Zeitung“.¹⁴⁷

Již 17. 11. 1954 požadovala Sudetendeutsche Verlagsgesellschaft finanční příspěvek v Bonnu od „Tiskového a informačního úřadu Spolkové vlády“ na jednorázovou podporu Sudetendeutschen Verlagsgesellschaft – „Sudetendeutsche Zeitung“.¹⁴⁸ Ačkoliv vyšel tento list 6 let po 2. světové válce, což bylo oproti ostatním krajanským spolkovým tiskovým orgánům se značným zpožděním, získal velice brzy oblibu u čtenářů. Jistě k tomu přispělo téměř dokonalé grafické zpracování, za které by se vydavatelé nestyděli ani dnes. Stránky novin byly uspořádány do pěti sloupců.

Na první straně prvního čísla byla uveřejněna fotografie Dr. Rudolfa Lodgmana von Auen, pod kterou bylo otištěno jeho přání pro „Sudetendeutsche Zeitung“.

146 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. Vyd. Praha: BMSS - Start, 2008. s. 201. ISBN 978-80-86140-49-0. „Artur Zechel (15. 5. 1911) protičesky národně založený. Vystudoval Německou univerzitu v Praze. Členem SDP. V září 1938 vstoupil do Sudetoněmeckého freikorpsu a zúčastnil se jeho teroristických akcí na Chebsku. K 1. 11. 1938 byl Zechel převeden do NSDAP (č. 6760236). V roce 1942 se stal sekčním šéfem protektorátního ministerstva vnitřní a vedoucím Rasového a sídelního úřadu SS pro Čechy a Moravu. V týdeníku „Sudetendeutsche Zeitung“ byl Zechel nejen jako šéfredaktor, ale také (úředně) vydavatelem.“

147 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov Dr. Rudolf Lodgman von Auen Složka 706 Ackermann-Verlag: Nabídka spolufinancování byla na celkovou částku 60 000,- DM (složené jak z poskytnutí počátečního úvěru v celkové hodnotě 35 000,-DM, dalších 5 000,-DM vloží do vytištění propagačních materiálů a zbývajících 20 000,- DM chtěla tiskárna poskytnout pro zázemí redakce v počáteční fázi.

148 Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov Dr. Rudolf Lodgman von Auen Složka 706 Ackermann-Verlag: ...Presse- und Informationsamt der Bundesregierung - Einmalige Unterstützung der Sudetendeutschen Verlagsgesellschaft – „Sudetendeutsche Zeitung“

„Kéž by, Sudetendeutsche Zeitung‘ v rozhodující míře přispělo k tomu, aby jednota všech sudetských Němců, která byla iniciována Sudetoněmeckým Landsmansschafem, se stala skutečností, aby naše etnická skupina byla schopna ustat boj o svoji existenci a tvrdý zápas o zpětné získání domoviny.“¹⁴⁹

„Sudetendeutsche Zeitung“ vycházel s přílohami domovských listů. Stal se nejúspěšnějším a nejvýznamnějším listem sudetských Němců a vychází i dnes.

149 AUEN, Rudolf Lodgman von, Dr. Unsere Zeitung zum Geleit. Sudetendeutsche Zeitung, 1951, č.1, s. 1. ISSN 04914546. „Möge die „Sudetendeutsche Zeitung“ entscheidend dazu beitragen, dass die von der Sudetendeutschen Landsmansschaft in die Wege geleitete Einheit aller Sudetendeutschen Wirklichkeit werde, damit unsere Volksgruppe den Kampf um ihre Existenz und das harte Ringen um die Wiedergewinnung der Heimat zu bestehen vermag.“

Závěr

Ve své práci jsem se snažila vytvořit komplexní přehled o sudetoněmeckém tisku a blíže jsem analyzovala sedm titulů.

Bylo velice zajímavé vrátit se prostřednictvím těchto tiskovin do poválečné doby. Vznik sudetoněmeckého tisku nebyl vůbec jednoduchý a kopíroval postavení sudetských Němců v Německu. Zpočátku tisk zprostředkoval hledání známých, příbuzných, později se objevovaly články o původní domovině a politická témata. Škoda, že obraz sudetoněmeckého tisku v SRN (ale i sudetoněmecké menšiny) byl spoluvytvářen lidmi, kteří měli aktivní nacionálně socialistickou minulost. Tito zástupci tisku si pohrávali s city a emocemi běžných lidí a pomocí propagandy se je snažili zmanipulovat ke svému osobnímu prospěchu a k prosazení svých ambicí. Tito lidé zastínili poctivou novinářskou práci a osobní nasazení vydavatelů menších domovských listů, které měly sudetským Němcům pomoci v jejich nesnadných začátcích a které se snažily o udržení původní domoviny v jejich srdcích. Zajímavé jistě je, že se sudetoněmeckého tisku téměř nedotkla měnová reforma z června 1948 a ani vznik SRN (7. 9. 1949). To, že měnová reforma nijak výrazně nezasáhla sudetoněmecké novinářství, si vysvětluji tím, že se tento druh listů opíral o stabilní předplatitelskou základnu a většinou byli vydavatelé spojeni se čtenáři osobními vazbami. Vznik SRN pocítili čtenáři ve svých listech postupně, a to především v obsahu, který se začal postupně radikalizovat a oficiálně vystupovat kriticky nejen vůči Československu, ale zároveň i vůči postojí spojenců a spolkové vlády k otázkám souvisejícím s odsunem sudetských Němců. V počtu tiskovin se vznik SRN neprojevil. Z nejvýznamnějších listů přibyl pouze oficiální tiskový orgán Sudetendeutsche Landsmannschaft „Sudetendeutsche Zeitung“.

Práce se sudetoněmeckým tiskem byla nejen zajímavá, ale zpočátku i náročná kvůli nedostatku zdrojů. Přesto jsem velice ráda, že jsem se tímto tématem zabývala. Poskládala jsem jednotlivé útržky informací z archívů a tiskovin, dala jsem je do souvislosti s již existující literaturou, a tak jsem vytvořila celkový obraz sudetoněmeckého tisku na pozadí určitého historického období. Bylo zajímavé sbírat jednotlivé informace a jednat s německými a českými archívy (Sudetendeutsches Archiv, Institut für Zeitgeschichte, Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Bundesarchiv Koblenz, Stiftung Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland Bonn, Colegium Carollium, Archív Ministerstva vnitra Praha, Archív Národního muzea

Praha, Národní archiv Praha, Archiv bezpečnostních složek, Archiv Národní knihovny, Státní okresní archiv Liberec, Archiv města Ústí nad Labem atd.). Zjistila jsem, že nikde neexistuje úplný přehled sudetoněmeckých titulů, které ve zkoumané době vycházely. Jednotlivé archívy nemají ve svých fondech všechny výtisky z té doby.

Domnívám se, že by bylo zajímavé v tomto tématu pokračovat i v diplomové práci. Existují totiž i další možnosti zdrojů informací a podrobnějších obsahových analýz. Například ke zjištění celkového stavu titulů (financování a distribuce) té doby by jistě dopomohly návštěvy jednotlivých krajanských spolků. Dalším zdrojem by mohl být americký centrální archiv ve Washingtonu, kam byly převezeny základní dokumenty k licencovanému německému tisku v americké zóně, a to včetně originálních licencí. K obsahové analýze by se dalo využít více titulů a věnovat se i skladbě témat a článků, což rozsah bakalářské práce neumožnil.

Summary

In my thesis I tried to chart the Sudete German press published from 1945 to 1955 in Bavaria. Although dealing with the Sudete German press was very interesting, it was also really time-consuming and it is not possible to cover all the information in my thesis.

Altogether I analysed seven titles. It was really interesting to get back to the period after the war through the press. The development of the Sudete German press was not at all easy and it followed the position of Sudete German in Germany. At first the press mediated the search for relatives and friends. Later some articles about the previous homeland started to appear together with some political texts. Unfortunately, the image of the Sudete German press in West German Federal Republic (but also of Sudete German minority) was influenced by people who had an active national socialist past. These press representatives played with feelings and emotions of ordinary people and thanks to the propaganda they tried to manipulate with them to gain their personal benefits and to push through their ambitions. These people overshadowed the honest journalistic work and personal duty of editors of smaller home journals which tried to help Sudete German with the uneasy beginnings and which were to maintain their original homeland in their hearts. It is certainly interesting that the Sudete German press was not influenced by the monetary reform from June 1948 nor by the establishment of the West German Federal Republic (7th September 1949). I myself explain this fact by

the reality that this kind of journal had a strong basement of abonents and that the editors and the readers had strong personal relationships. The establishment of the West German Federal Republic gradually affected the journals mainly concerning the content which became more radical and which officially started to criticize not only Czechoslovakia but also the attitude of allies and of the federal government to the displacement of Sudete German. However, the number of titles did not change. The only new official press which arised was Sudetendeutsche Landsmannschaft „Sudetendeutsche Zeitung“.

The work with Sudete German press was not only interesting but also demanding. On the other hand I am really glad that I could work on it and that I managed to put together individual pieces of information from archives and press and existing literature in one document creating a complete picture of Sudete German press on the bace of historical context. It was exiting to discover and collect single pieces of information and to deal with Czech and Germens archives (Sudetendeutsches Archiv, Institut für Zeitgeschichte, Bayerisches Hauptstaatsarchiv München, Bundesarchiv Koblenz, Stiftung Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland Bonn, Colegium Carollium, Archív Ministerstva vnitra Praha, Archív Národního muzea Praha, Národní archív Praha, Archív bezpečnostních složek Praha, Archív Národní knihovny, Státní okresní archív Liberec, Archív města Ústí nad Labem atd.) However, I realized that there is no comprehensive overview of all Sudete German press releases, issued in the analyzed period. Single archives do not posses all releases from the period.

I assume that it would be very interesting to continue and enlarge the objective of this bachelor thesis in the course of diploma thesis using the additional sources of information which exist. For example to get a comprehensive overview of all press releases and to understand the background including the financing, it would be worth visiting regional Sudete German clubs, which may own small archives. It would also be interestiong to talk to contemporary witnesses. Some other additional sources of information could be in the American central archive in Washington where the basic documents for the licensed German press in American zone were transferred including the original licences. Furthermore a content analyses could be enlarged using additional titles and single articles could be analyzed in details. However, all this was not really possible to cover within the limited scope of this thesis.

Použitá literatura

knihy:

BEDNAŘÍK, P., J. JIRÁK a B. KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 157. ISBN 978-80-247-3028-8.

BÖSE, Oskar a Josef Eibich. *Die Sudetendeutschen: Eine Volksgruppe im Herzen Europas*. 2. vyd. Mnichov: Sudetendeutscher Rat, 1995. s. 90.

GAIGA, Hans Jürgen, Dr. *Die offiziellen Organe der ostdeutschen Landsmannschaften*. 1. vyd. Berlín: Duncker und Humblot, 1973. s. 15. ISBN 3-428-02848-1.

GREUNER, Reinhart. *Lizenzpresse: Auftrag und Ende*. 1.vyd. Berlin (Ost) : Berlin : Rütten & Loening, 1962. s. 265 - 268.

HABEL, Fritz Peter. *Dokumente zur Sudetenfrage*. 1. vyd. Mnichov: F. A. Herbig, 2003. s. 700. ISBN 3-7844-2691-3.

HEINZ, K. *Sudetští Němci: etnická skupina v srdci Evropy*. 1. vyd. Mnichov: Sudet. Rada, 1994. s. 88.

HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha : BMSS-Start, 2008. s. 269. ISBN 978-80-86140-49-0.

HURWITZ, Harold J. *Die Stunde Null der deutschen Presse*. 1. vyd. Köln: Verlag Wissenschaft und Politik, 1972. s. 120. ISBN 3-80468-450-5.

CHMIELEWSKI, Horst a Gert HAGELWEIDE. *Bestandsverzeichnis der deutschen Heimatvertriebenenpresse*. 1. vyd. Mnichov: Saur. 1982. s. 284. ISBN 3-598-10386-7.

KŘEN, Jan. *Historické proměny češství*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Karolinum, 1992. s. 112. ISBN 80-7066-639-0.

KŘEN, Jan et al. *Češi, Němci, odsun*. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 372. ISBN 80-200-0276-6.

KŘEN, Jan. *Konfliktní společenství, Češi a Němci 1780-1918*. 1.vyd. Praha: Academia, 1990. s. 508. ISBN 80-200-0337-1.

KUBÍČEK, Jaromír a Miloš Papírník. *Osudy Němců vysídlených z České republiky po roce 1945*. 1. vyd. Brno: Moravská zemská knihovna, 2002. s. 82. ISBN 80-7051-140-0.

KUČERA, Jaroslav. *Odsunové ztráty sudetoněmeckého obyvatelstva*. 1. Vyd. Praha: Federální ministerstvo zahraničních věcí, 1992. s. 38. ISBN 80-900706-0-1.

KURTH, Karl O., Prof. Dr. *Handbuch der Presse der Heimatvertriebenen*. 1. vyd. Kitzingen – Main: Holzner - Verlag, 1953. s. 291.

- KVAČEK, Robert. *České dějiny II*. 1. vyd. Úvaly: Albra, 2006. s. 113 - 115. ISBN 80-86490-19-X.
- LIEDTKE, Rüdiger. *Die verschenkte Presse*. 1. vyd. Berlin: Verlag für Ausbildung und Studium in der Elefanten Press, 1982. s. 240. ISBN 3-88290-014-8.
- MENZEL, P.Beda. *Schicksale der Abteil Braunau in Rohr unter der Regierung des Abtes Dr. Dominik Prokop 1926 – 1969 und deren Auswirkungen*. 1. vyd. Mnichov: Institut Bohemicum, 1980. s. 64.
- MEYN, Hermann. *Massenmedien in Deutschland*. 1. vyd. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2004. s. 65. ISBN 3-89669-420-0.
- PEŠEK, Jiří, et al. *Německé menšiny v právních normách 1938 - 1948*. 1. vyd. Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. s. 601. ISBN 80-7285-076-8.
- PRAŽÁK, Albert, prof. dra a Mil. NOVOTNÝ, dra. *Československá vlastivěda*. 7. vyd. Praha : Sfinx, 1933. s. 391.
- PÜRER, Heinz a Johannes RAABE. *Medien in Deutschland*. 1. vyd. Mnichov: Ölschlager, 1994. s. 85. ISBN 3-89669-032-9.
- SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. s. 464. ISBN 80-200-0577-3.
- SCHÜTZ, Hans. *Ein Leben: Drei Epochen*. 1. vyd. Mnichov: Ackermann - Gemeinde, 1971. s. 768.
- SOMMER, P., D. TŘEŠTÍK a J. ŽEMLIČKA. *Přemyslovci: Budování Českého státu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 2009. s. 497. ISBN 978-80-7106-352-0.
- STANĚK, Tomáš a Adrian von ARBURG. *Češi a Němci do roku 1945: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2010. s. 373. ISBN 978-80-86057-66-8.
- TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 1997. s. 650. ISBN 80-7106-138-7.
- WAGNER, Hans. *Enzyklopädie der Bayerischen Tagespresse*. 1. vyd. Mnichov : Jehle – Rehm, 1990. s. 771-773. ISBN 3-8073-0833-4.
- WEGER, Tobias. *„Volkstumskampf“ ohne Ende? Sudetendeutsche Organisationen 1945 – 1955*. 2. vyd. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2008. s. 587. ISBN 978-3-631-57104-0.
- WEINMANN, Josef, *Dr. Egerländer Biografisches Lexikon*. 1. vyd. Bayreuth: Druckhaus Bayreuth, 1985. s.71 – 72. ISBN 922 808-12-3.
- WILKE, Jürgen. *Mediengeschichte der Bundesrepublik Deutschland*. 1. vyd. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1999. s. 849. ISBN 3-89331-368-0.

Tištěná periodika:

Aussiger Bote. Mnichov: Hilfsverein Aussig, 1950.

Braunauer Rundbrief. Rohr: Dr. Dominik Prokop, 1946 – 1948.

Egerer Heimatbrief. Rosenheim: Dr. Bergmann, 1949.

Sudetendeutsche, Lübeck: Ernst W. Paul, 1950.

Sudetendeutsche Zeitung. Bayreuth: Sudetendeutschen Landsmannschaft, 1951. ISSN 04914546.

Sudetenland-Heimatland. Detmold: Wilhelm Mosig, 1948.

Volksbote. Mnichov: Gemeinnütziger Presseverein, 1949.

Archivní materiály:

Sudetendeutsches Archiv Mnichov

Institut für Zeitgeschichte Mnichov

Bayerisches Hauptstaatsarchiv Mnichov

Bundesarchiv Koblenz

Stiftung Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland Bonn

Colegium Carollium Mnichov

Archív Ministerstva vnitra Praha

Archív Národního muzea Praha

Národní archiv Praha

Archív bezpečnostních složek

Archív Národní knihovny

Státní okresní archiv Liberec

Archív města Ústí nad Labem